МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: «**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0123-з
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
Т. А. Кириченко

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н._____ Н. В. Вахняк

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н., доцент_____ О. О. Самсонова

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«____» _____2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Кириченко Тетяні Анатоліївні

1. Тема роботи: «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами дидактичної гри»
керівник роботи Вахняк Надія Вікторівна, кандидат педагогічних наук
затверджені наказом ЗНУ від «24» вересня 2024 року № 1446-с

2. Строк подання студентом роботи: 02 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали педагогічної практики, курсових робіт.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): проаналізувати стан розробленості проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами дидактичної гри; визначити вікові розвитку особливості творчих здібностей дітей дошкільного віку; визначити критерії, показники сформованості розвитку творчих здібностей дошкільників та схарактеризувати її рівні; теоретично обґрунтувати модель формування творчих здібностей дітей дошкільного віку; розробити програму формування творчих здібностей дітей дошкільного віку та описати її впровадження у роботу закладу дошкільної освіти.

5. Перелік графічного матеріалу: 5 таблиць з результатами дослідження, 13 рисунків, 2 додатки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Вахняк Н. В.	01.11.2023 р.	29.11.2023 р.
Розділ 1	Вахняк Н. В.	06.12.2023 р.	22.04.2023 р.
Розділ 2	Вахняк Н. В.	16.06.2024 р.	12.09.2024 р.
Висновки	Вахняк Н. В.	19.09.2024 р.	29.09.2024 р.
Додатки	Вахняк Н. В.	10.10.2024 р.	28.10.2024 р.

7. Дата видачі завдання: 23.09.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	грудень-квітень	виконано
4	Написання другого розділу	травень-вересень	виконано
5	Написання висновків	вересень	виконано
6	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ Т. А. Кириченко
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Н. В. Вахняк
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Н. В. Вахняк
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 50 с., 5 таблиць, 13 рисунків, 59 джерел, 2 додатки.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати використання дидактичної гри як засобу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Об’єкт дослідження – процес формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – модель формування інформаційно-цифрової компетентності учнів початкової школи.

Для розв’язання поставлених завдань було застосовано наступні методи дослідження: загальні методи наукового пізнання (діалектичний, логічний, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція); методи теоретичного дослідження: педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні сутності та виокремленні особливостей формування творчих здібностей дітей дошкільного віку; визначенні критеріїв, рівнів, показників їх сформованості у дітей старшого дошкільного віку; обґрунтуванні моделі формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці педагогічної моделі, програми формування творчих здібностей дітей дошкільного віку, що дає змогу комплексно реалізувати зміст, форми та методи формування творчих здібностей дітей засобами дидактичної гри.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти.

ТВОРЧІСТЬ, ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ, ДІТИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, ДИДАКТИЧНА ГРА

SUMMARY

Kyrychenko T. A. Development o f Creative Abilities o f Preschool Children by Means o f Didactic Game.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (59 items, 4 of foreign origin) and 2 addenda on 15 pages.

The aim of the study is to to theoretically justify the use of didactic games as a means of developing the creative abilities of preschool children.

To achieve this aim, the following objectives are set:

1) to analyze the state of development of the problem of development of creative abilities of preschool children by means of didactic games;

2) to determine the age-specific features of the creative abilities of preschool children;

3) to determine the criteria, indicators of the formation of the development of creative abilities of preschoolers and to characterize its levels;

4) to theoretically substantiate the model of the formation of creative abilities of preschool children;

5) develop a program for the formation of creative abilities of preschool children and describe its implementation in the work of a preschool education institution.

The object of the research is the process of formation of information and digital competence of primary school students.

The subject of the process of forming the creative abilities of preschool children.

The first section “Theoretical foundations of the development of creative abilities of preschool children by means of didactic games”. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the essence of the concepts of “creative abilities”, “creativity”, “creativity” was clarified. The age-specific features of the development of creative abilities of preschool children, features of modern children, which must be taken into account by the teacher of the preschool education institution in the specified process, are determined.

In the second chapter “Study of the level of formation of creative abilities of preschool children” the A model of the formation of creative abilities of preschool children has been developed and theoretically substantiated. The criteria, levels (high, medium, low) and indicators of the formation of creative abilities of preschool children are defined. We conducted the ascertaining stage of the pedagogical experiment on the basis of preschool education institution No. 274 “Zaychatko” in Zaporizhzhia.

The study presents a program for the formation of children’s creative abilities. So, in our opinion, the implementation of our proposed program, model, for the development of children’s creative abilities will contribute to increasing the effectiveness of this process.

Key words: creativity, creative skills, preschool children, preschool education institution, didactic game .

ЗМІСТ

Вступ……...……..……. 8
Розділ 1. Теоретичні засади розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами дидактичної гри……..... 13
1.1. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку як предмет наукового дослідження……..... 13
1.2. Вікові особливості розвитку творчих здібностей дошкільників…..……..... 21
1.3. Дидактична гра як засіб формування творчих здібностей дітей дошкільного віку …….... 26
Розділ 2. Дослідження рівня сформованості творчих здібностей дітей дошкільного віку ……..... 32
2.1. Діагностика рівня сформованості творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку……..…… 32
2.2. Впровадження програми формування творчих здібностей дітей дошкільного віку в роботу закладу дошкільної освіти……... 44
2.3. Теоретичне обґрунтування моделі формування творчих здібностей дітей дошкільного віку…….…….…….. 47
Висновки…….....……..... 53
Список використаних джерел……... 55
Додатки…… 61

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти важливим питанням є творчий розвиток дітей. Освіта прагне бачити випускників закладів освіти, які мають вміння швидко орієнтуватись у певних ситуаціях, знаходити рішення, пропонувати творчі та креативні шлях подолання викликів, з високим рівнем розвинутого критичного мислення, можливостями до нестандартних вирішень ситуацій, особистість, яка вміє перенавчатись, прагне до саморозвитку, навчання впродовж життя. На сьогодні фахівці, особистості із такими рисами мають високу конкурентоспроможність на ринку праці. Тому, в умовах сьогодення одним із завдань освітніх закладів є формування особистості, яка має розвинуті творчі здібності.

Деякі вчені зазначають, що формувати творчість, розвивати творчі здібності у дітей необхідно починаючи із дошкільного віку. Однак, формування особистості та її якостей відбувається ще у ранньому віці. Необхідність творчого розвитку особистості зазначено у Законі України «Про освіту». В означеному нормативному документі, а саме, у ст.11 розкривається мета дошкільної освіти, яка полягає у забезпеченні системного, цілісного розвитку дитини дошкільного віку, спрямованість на розвиток індивідуальних, творчих здібностей. Реалізація означеної мети відбувається через виховання, успішну соціалізацію дитини, організацію розвивального, ергономічного середовища, підготовки дитини до дорослого життя, формування у неї життєвих навичок.

Актуальність творчого розвитку дітей дошкільного віку розкривається у стандарті дошкільної освіти Базовому компоненті дошкільної освіти. В означеному документі зазначено, що розвиток різних видів творчих здібностей (художніх, соціальних) є передумовою для успішної діяльності дитини в майбутньому, навчання у початковій школі.

Багатогранний, тривалий процес формування вище зазначених здібностей потребує системності, вміння педагогів працювати ти з дітьми дошкільного віку

з урахуванням умов сьогодення, стрімкого розвитку інформаційних технологій, особливостей сучасних дітей. На сьогодні діти вже не сприймають матеріал якщо педагог використовує застарілі методи та прийоми. Сучасне покоління відрізняється кліповим мисленням. Тому діти сприймають лише те, що їм цікаво. Педагог має використовувати яскраві зображення, чітку логічну інформацію у роботі з дітьми, залучати до освітньої діяльності, гаджети, дистанційні форми роботи, можливості онлайн-програм. Наразі у більшості закладах дошкільної освіти відбувається дистанційний формат роботи з дітьми. Це особливий виклик для педагогів організувати освітній процес з урахуванням вікових особливостей, можливостей дітей, програмних вимог, запиту батьків дошкільників.

У дошкільному дитинстві діти набувають перший досвід художніх вражень, через різні форми знайомляться з мистецтвом, навчаються естетично сприймати довкілля. Науковці наголошують що формування світогляду, ознайомлення дітей із довкіллям, оточуючим світом має відбуватись у єдності із процесом формування творчих здібностей. Проблема формування здібностей висвітлена у наукових розвідках багатьох видатних педагогів. Л. Виготський, М. Поддьяков окреслюють творчий розвиток дошкільників як вагомий вектор формування особистості, її якостей.

На сьогодні, на жаль, спостерігаються недоліки у дошкільній освіті щодо формування творчих здібностей особистості дитини. Вихователі іноді можуть недооцінювати можливості дітей, не підтримувати ініціативу до творчості, неправильне врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, не зважання на творчі інтереси дошкільників, ці аспекти унеможливлюють цілісний гармонійний розвиток особистості дитини.

Аналіз наукових джерел та освітньої практики педагогів закладів дошкільної освіти спрямовує сформулювати такі протиріччя між:

– соціальним запитом, потребою сучасного суспільства у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та недостатнім використанням для цих цілей освітнього потенціалу закладу дошкільної освіти;

– потребою дітей у самовираженні, проявленні креативності, творчості,

донесення своєї думки і чітко спланованим вихователем за методикою освітнім процесом;

– потребою дитини у сучасних формах, методах навчання, і використання педагогами закладів дошкільної освіти традиційних, застарілих методів та прийомів;

– можливістю творчих здібностей дітей дошкільного віку в освітньому процесі ЗДО та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення цієї діяльності.

З огляду на вище зазначене, актуальності набуває проблема розвитку творчості, творчих здібностей дітей дошкільного віку, як важливому сензитивному періоді формування особистості дитини.

Аспекти творчого розвитку дітей дошкільного віку у закладах дошкільної освіти висвітлені у працях А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Білоусової, В. Бикова, М. Веракса, В. Барко, Т. Поніманської, Л. Шульги, М. Лаптєвої, та ін. Стрімке бажання дітей користуватись гаджетами, різними інформаційними технології впливає на творчість та самовираження дітей. У смартфонах, та інших гаджетах дітям пропонується швидкий доступ до будь-якої інформації, надання готових рішень у завданнях. Це зумовлює те, що дитина не прагне мислити, придумати своє рішення. Однак, гаджети можуть бути і одним із допоміжних засобів творчого розвитку дітей за умови правильного їх використання.

Аналіз нормативних, педагогічних джерел, у сучасному науковому дискурсі доводить актуальність означеної проблеми, однак не достатньо наукових праць, у яких піднімається проблема формування творчих здібностей засобами дидактичної гри.

Актуальність означеної проблеми, її недостатній науковий, теоретичний і практичний рівень розробки зумовили вибір теми дослідження: «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами дидактичної гри».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати використання дидактичної гри як засобу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Для досягнення поставленої мети поставлено такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами дидактичної гри.

2. Визначити вікові розвитку особливості творчих здібностей дітей дошкільного віку.

3. Визначити критерії, показники сформованості розвитку творчих здібностей дошкільників та схарактеризувати її рівні.

4. Теоретично обґрунтувати модель формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

5. Розробити програму формування творчих здібностей дітей дошкільного віку та описати її впровадження у роботу закладу дошкільної освіти.

Об’єкт дослідження – процес формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – модель формування інформаційно-цифрової компетентності учнів початкової школи.

Для досягнення мети та завдань дослідження використано такі методи:

– теоретичні – вивчення та аналіз науково-методичних, сучасних джерел з досліджуваної теми;

– емпіричні – застосування методу педагогічного спостереження, бесіди, обраних на відповідним напрямом діагностики методик, ігор та вправ констатувального експерименту для визначення рівня сформованості творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку;

– статистичні – якісний та кількісний аналіз даних експериментального дослідження щодо сформованості творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні сутності та виокремленні особливостей формування творчих здібностей дітей дошкільного віку; визначенні критеріїв, рівнів, показників їх сформованості у дітей старшого дошкільного віку; обґрунтуванні моделі формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці

педагогічної моделі, програми формування творчих здібностей дітей дошкільного віку, що дає змогу комплексно реалізувати зміст, форми та методи формування творчих здібностей дітей засобами дидактичної гри.

База дослідження: заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 274 «Зайчатко» Запорізької міської ради.

Структура роботи: робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

1.1. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку як предмет наукового дослідження

Стандарт дошкільної освіти Базовий компонент містить освітню лінію «Дитина у світі культури», у якій зазначено про необхідність творчого розвитку дитини дошкільного віку, формування цінностей у ставленні до навколишнього середовища, світогляду, почуття краси, вміння милуватись прекрасним. Творчі здібності мають місце не тільки в означеній освітній лінії. Освітній напрям «Особистість дитини» визначає, що у майбутнього громадянина України мають бути сформовані загальнолюдські цінності, якості особистості, серед яких є вміння швидко знаходити вихід із ситуацій, творчо, креативно мислити. В освітній лінії «Дитина в сенсорно пізнавальному просторі» окреслено необхідність сенсорного розвитку дітей, формування у них елементарних математичних уявлень, дослідницької компетентності, технологічної. Ці компетентності також передбачають сформованість у дітей творчо, нестандартно мислити, пропонувати свої варіанти вирішення завдань. Так, наприклад, у ході експериментальної діяльності діти навчаються встановлювати причиново-наслідкові зв’язки, формувати власні висновки діяльності [5].

Освітня лінія «Дитина в природному довкіллі» також містить розвиток творчих здібностей. У взаємодії з природніми об’єктами дитина доводить свої думки, може її аргументувати, милується красою природи, надалі може свої почуття та враження передати у образотворчій діяльності. Природа надихає дитину до творчості, є одним із засобів формування творчих здібностей дошкільників. Освітня лінія «Гра дитини» передбачає формування у дошкільників ігрової компетентності, ігрових умінь. Саме у грі дитина

самовиражається, проявляє свій життєвий досвід, взаємодіє з однолітками, створює нові правила та форми гри. Це є елементом творчості, у цьому процесі відбувається розвиток психічних пізнавальних процесів дошкільника. Освітня лінія «Дитина в соціумі» передбачає ознайомлення дітей із соціальним довкіллям, соціальну адаптацію. Дитина навчається встановлювати контакт, спілкуватись, набуває нових навичок. У цій взаємодії дошкільник може знаходити нові шляхи вирішення ситуацій [5].

Освітня лінія «Мовлення дитини» передбачає формування у дошкільників мовленнєвої компетентності. Під час спілкування, проведення мовленнєвих ігор у дітей дошкільного віку розвиваються творчі здібності щодо формування розповідей, структури діалогу. У цій діяльності важливим моментом є досвід дитини, наповнення словника [5].

Освітній «Напрям дитина у світі мистецтва» є одним із провідних у формуванні творчості дитини. На заняттях з малювання, ліплення, аплікації дитина виявляє ініціативу, може додавати свої елементи, з різних матеріалів створювати поробки. Під час діяльності з образотворчого мистецтва дитина отримує позитивні емоції, проживає радість, навчається милуватись своїми витворами [5].

Кожен з освітніх напрямів забезпечує формування компетентностей у дитини дошкільного віку, екологічної, рухової, особистісної, предметно-практичної та технологічної, сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької, соціально-громадянської, мовленнєвої, мистецько-творчої (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). У змісті цих компетентностей, а саме, з огляду на зазначені здібності дітей дошкільного віку ми вважаємо, що у кожній з них відбувається розвиток творчих здібностей дітей. Результатом діяльності закладу дошкільної освіти в означеному напрямі є повноцінний, цілісний розвиток здібностей, талантів, творчих задатків дошкільників. Дитина матиме вміння орієнтуватися у світі різноманіття предметів, створювати художні образи, проявляти інтерес до пізнавальної, творчої діяльності.

Опис вище зазначених освітніх напрямів у Базовому компоненті дошкільної освіти, в аспекті формування творчих здібностей дітей дошкільного віку, уможливлює дійти висновку, що розвиток творчості дітей є і має бути наскрізним через усі освітні лінії (рис 1. 1).

Рисунок 1. 1. Освітні лінії наскрізного формування творчих здібностей дітей дошкільного віку

Процес образотворчої діяльності, як один із провідних у формуванні творчості дошкільника, викликає у дітей позитивні емоції, почуття радості створених нею зображень, суму у разі невдачі. Але створюючи нові витвори дошкільник набуває, удосконалює, закріплює знання про навколишній світ. Увесь цей процес спрямований на формування творчої особистості

Творча особистість дошкільника вирізняється інтелектом, пошуком нестандартних, оригінальних, значущих рішень. Психологи зазначають, що це є тенденцією та способом самовираження дитини [30, с. 45].

Розвиток творчих здібностей дошкільників є центром наукових розвідок

вчених Л. Богоявленської, Л. Венгера, Т. Григор'євої, В. Давидова, А. Запорожця , В. Левіна, О. Лук, О. Матюшкіна, В. Моляко, О. Нікіфорової, Л. Парамонової, П. Якобсона.

Для подальшого нашого дослідження вважаємо необхідним розкрити сутність поняття «творчі здібності».

Творчі здібності на думку Б. Теплова розкриваються як індивідуальною особливістю, це відрізняє особистість від іншої; особливості людини, які спонукають до успішної діяльності; здібності це не тільки знання, а вміння, навички, схильності до творчої діяльності [13].

За науковими працями В. Крутецького поняття «здібності» розкриваються як загальні і спеціальні властивості, що необхідні для успішної діяльності особистості. Вчений наголошує, що для різних видів діяльності дитини творчі здібності відіграють важливу роль. Ми погоджуємось із думкою науковця, що загальні розумові і спеціальні здібності, розвиток яких є передумовою успішної діяльності дитини у майбутньому [10, с. 15].

На думку В. Шадрикова «здібності» трактуються як здатність особистості до конкретного виду діяльності, її самовираження у цьому процесі. Вчений розглядає творчість як обдарованість особистості і вважає, що це є у кожної людини [48].

У Великому тлумачному словнику поняття «здібності» трактується як певний синтез властивостей і особливостей людини, які відповідають вимогам певного виду творчої діяльності, сприяють високому рівню її результативності.

А. Маслоу визначає поняття «творчі здібності» як елемент обдарованості, мотивації, чутливості до проблем, спроможністю знаходити нестандартний вихід із ситуації. Творчість особистості залежить від її здібностей, наголошує науковець [28].

На думку А. Богуш, здібності є даром особистості до пізнавальної діяльності [7].

Х. Гарднер вважає, що творчі здібності є частиною «мультиінтелекту» людини. Тобто у особистості є спеціальні здібності, схильності до діяльності,

відповідно до інтелекту [15]. Вчений визначає види здібностей відповідно інтелекту (рис 1.2).

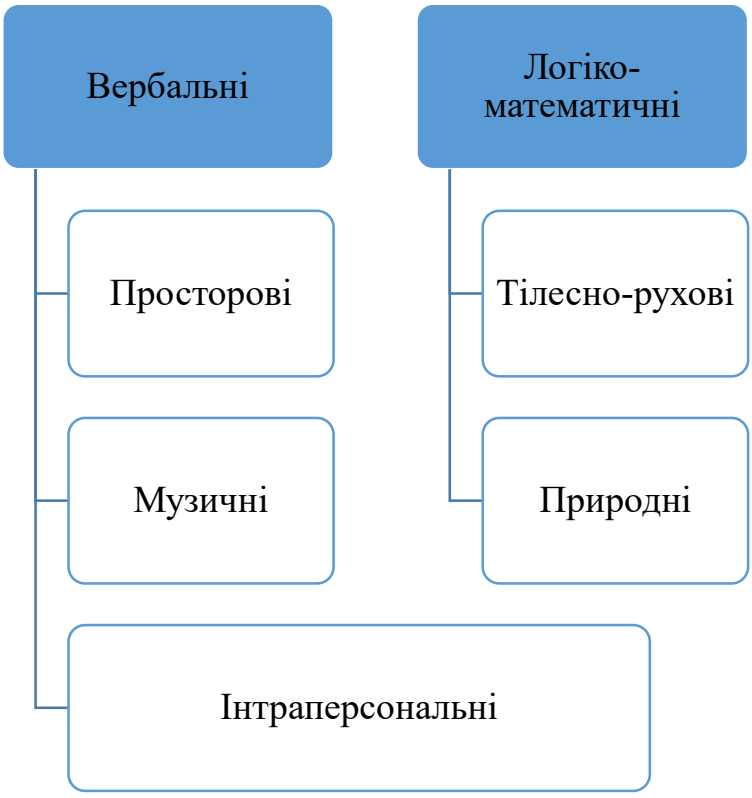

Рисунок 1. 2. Види здібностей особистості

Вербальні здібності передбачають висловлення особистістю своїх висловлювань та думок, аргументування. Логіко-математичні сприяють формуванню вміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки. Тілесно рухові характеризуються розвитком фізичної активності людини. Природні передбачають бажання і вміння знайомитись, цікавитись, спілкуватись із природою. Інтраперсональні сприяють формуванню вміння до комунікації особистості, побудови міжособистісних відносин.

На думку вчених процес розвитку творчості творчих здібностей відбувається паралельно із розвитком креативності. Вважаємо необхідним дослідити чи тотожні ці два поняття.

Поняття «креативність» тратується як схильність до створення нових ідей щодо нестандартного застосування предметів, передбачає відхилення від традиційних способів мислення, прийняття рішень. Це поняття охоплює

розумові і особистісні якості людини що формуються впродовж життя. Креативність є набутою якістю.

О. Хуторський розкриває наголошує: «креативність є творча, новаторська діяльність новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості як незалежний фактор [11].

Творчість на думку вчених визначається як: «це ключ до внутрішнього розвитку та особистого задоволення, це унікальна здатність людини проявляти свою уяву, експериментувати, створювати нове і осягати власний потенціал, вона відіграє важливу роль у нашому повсякденному житті, виконуючи різноманітні функції і сприяючи нашій емоційній та розумовій добробуту» [18].

Отже, можна зазначити, що поняття «творчість», «креативність» є різними Але обидва процеси сприяють розвитку творчих здібностей людини.

На думку Г. Айзенк, здібності особистості є багатогранними, поділяються на різні види (рис. 1. 3) [14].

Рисунок 1. 3. Види здібностей особистості

Проблема розвитку творчих здібностей висвітлена у працях науковців Д. Векслер, Р. Рестенберг, Л. Термен та ін. У розрізі формування творчих здібностей вчені розглядають і розвиток інтлекту людини, цю проблему піднімають у своїх працях Д. Гілфорд, Г. Грубер, К. Тейлор. Науковці

розкривають структуру творчих здібностей особистості (рис. 1.4).

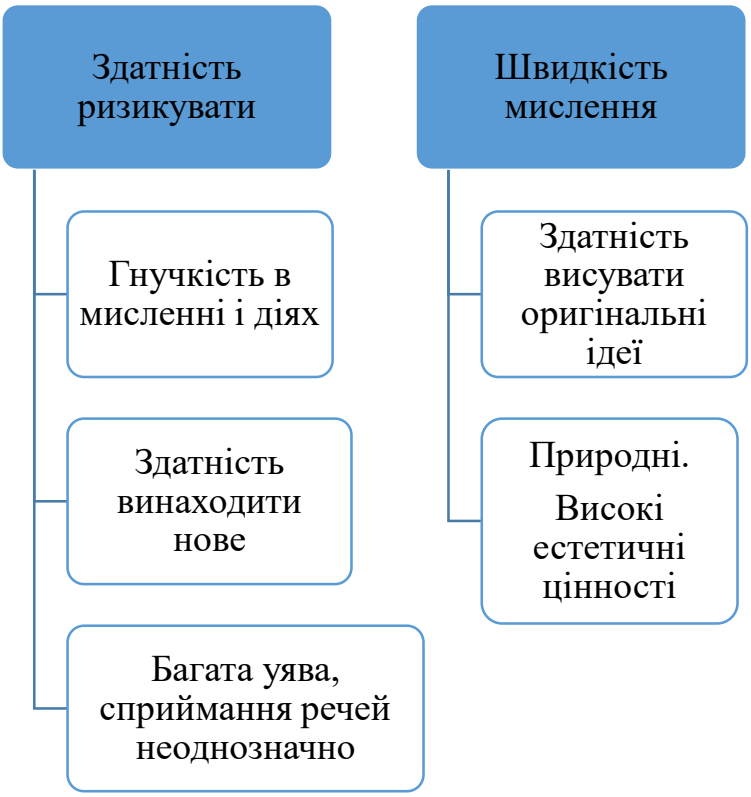

Рисунок 1. 4. Види здібностей особистості

Науковець Г. Грубер зазначає, що висування ідей особистістю є показником її творчих здібностей. Також важливо, щоб людина мала творчі якості: готовність до подолання викликів та перешкод, використання власного досвіду, сильних сторін особистості, проявлення емоційної рухливості, бажання працювати як в команді, так і самостійно, вміння встановлювати контакт у команді, наполегливість, ініціативність, врівноваженість, уважність [32].

А. Лук у своїх наукових працях щодо розвитку творчості особистості визначає перелік творчих здібностей людини:

– пильність, уважність, ініціативність у пошуках нових рішень;

– гнучкість мислення;

– високорозвинений інтелект;

– можливість швидко оцінити ситуацію, переосмислити її;

– створення та втілення у життя нових ідей [10, с. 19].

А. Мелік-Пашаєв визначає у своїх наукових розвідках три рівні творчих здібностей (рис. 1.5) [23].

Рисунок 1. 5. Рівні творчих здібностей особистості

Творчі здібності, це про естетику, сприйняття світу та вміння до самовираження, ставлення до дійсності. Розвиток уяви дуже важливий у формуванні творчих здібностей дітей. Саме завдяки спеціальним здібностям людина спроможна оволодіти засобами творчої діяльності. Ці три рівні показують суттєву характеристику творчих здібностей в особистості.

А. Богуш, Н. Гавриш наголошують, що творчі здібності розвиваються у грі, а саме дидактичній. Дидактична гра є засобом розвитку творчих здібностей дітей, означену проблему ми розглядаємо у підрозділі 1.3.

Таким чином, творчість для особистості є однією із пріоритетних цінностей, адже це вагома складова особистісного розвитку. Умови сьогодення, розвитку і становлення сучасного світу потребують від особистості стійкого світогляду, наявності соціальних переконань, людина має володіти психологічною мобільністю, бути гнучкою, готовою до подолання викликів сьогодення. Ці характеристики необхідні майбутньому підростаючому поколінню.

Проведений нами аналіз уможливлює теорію, що процес розвитку творчих

здібностей дітей дошкільного віку є багатогранним, має бути системним, залежить від багатьох факторів які впливають на цей процес. Дослідження розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку потребує уваги науковців та практиків (вихователів) закладів дошкільної освіти.

1.2. Вікові особливості розвитку творчих здібностей дошкільників

На сьогодні в освітньому процесі закладу дошкільної освіти необхідно враховувати особливості дітей дошкільного віку, їх нахили та пізнавальні інтереси. Сучасне покоління називають ще «цифровим», адже діти змалечку знайомляться із гаджетами, навчаються ними користуватись. Вплив користування інформаційними технологіями відбивається у погіршенні мовлення дитини, посидючим стилем життя.

Покоління сьогодення ще називають «зумерами». Ця назва пішла від тенденції впровадження дистанційної форми навчання. Діти не відвідують заклад дошкільної освіти, переважну частину занять вихователі проводять у зумі. Також сучасних дітей називають поколінням «вказівного пальця», саме тому, що ці діти мають швидкий доступ до будь-якої інформації. Науковці визначають характеристики сучасних дітей які необхідно враховувати в освітньому процесі:

– кліпове мислення;

– надмірна активність;

– високий рівень розвитку критичного мислення;

– підвищена нестійка емоційність;

– вирізняються наполегливістю та вимогливістю;

– сприймають лише головну коротку інформацію;

– потребують у навчанні яскравої наочності, яка привертає увагу;

– допитливі;

– прагнуть до свободи, самостійних дій та рішень тощо.

Також науковці визначають риси сучасного покоління «Альфа» (рис. 1.6).

Рисунок 1. 6. Рівні творчих здібностей особистості

Вважаємо необхідним для нашого подальшого дослідження розкрити сутність вище зазначених характеристик покоління. На думку науковців ці діти з'являлись на світ у 2010 році та пізніше. Ці діти мають рису багатозадачності, оскільки багато інформації навколо, в інформаційному просторі. Тому діти не сприймають її глибоко, а лише поверхово. Тому виявляється недостатня концентрація уваги, яка заважає запам'ятовувати інформацію. Діти на сьогодні не можуть прожити без гаджетів. Психологами доведено, що сучасні діти мають залежність від онлайн-ігор, соціальних мереж, спілкування у месенджерах, соціальних мережах. «Цікавість», як риса дітей визначається тим, що діти допитливі, прагнуть отримувати інформацію, відповідь на запитання «тут і

зараз».

Діти визначаються своєю практичністю, вони впевнено ставлять запитання і чекають на них відповіді. Впевненість у собі, але водночас вимогливість спричиняє можливу появу завищеної самооцінки дітей. Діти мислять і спілкуються картинками, смайлами, це впливає на їх емоції. Проблемою є те, що діти не завжди можуть виразити, проявити свою емоцію, зрозуміти її у інших. Діти часто втрачають навички безпосереднього спілкування. Це є недоліком і результатом впливу дистанційної освіти.

Ці основні характеристики впливають на засвоєння знань дитино, сприйняття її світу. У розрізі формування творчих здібностей дітей необхідно формувати уяву дошкільників. Вчені вирізняють два види уяви: репродуктивна (відтворювальна, допомагає відтворювати думки та ідеї), продуктивна (тобто творча, де дитина проявляє свої творчі здібності).

У дослідженні особливостей розвитку творчих здібностей за віковими періодами ми звернулись до програми розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі». Ця програма забезпечує комплексний підхід до розвитку дитини, формування її особистості. У показниках компетентності дитини молодшого і середнього дошкільного віку ми визначили актуальними для нашого дослідження такі:

– дитина самостійно визначається з вибором діяльності, заняття;

– дитина проявляє допитливість, показує пізнавальний інтерес до чогось нового, незвичного та невідомого;

– дитина експериментує, ставить запитання дорослому, сама утворює висновки або у спільній діяльності із дорослими;

– докладає зусиль до вирішення завдань, розуміється на своїх помилках, намагається їх виправити;

– віддає перевагу нової інформації, прагне вирішувати складні завдання, знаходити свої рішення;

– помічає та емоціями реагує на невідповідність смішним ситуаціям;

– намагається робити власні припущення щодо своїх дій та очікуваних

результатів;

– проявляє бажання до елементів самодіяльності, творчості, раціоналізаторства;

– прагне виконувати практичні завдання за своїми способами їх вирішення, аналізує свою діяльність в означеному напрямі;

– дитина прагне довести почату справу до кінця;

– ідентифікує себе з художником, проявляє ініціативу до власних пропозицій, ідей у образотворчій діяльності;

– вміє співпрацювати у команді у образотворчій діяльності, пропонує командні рішення;

– радіє своїм успіхам та успіхам інших;

– вдається до пошуковий дослідницьких дій, експериментів;

– проявляє креативність у грі, знаходить різні предмети для гри;

– користується в образотворчій діяльності різним обладнанням, знає його назви;

– під час образотворчої діяльності експериментує з кольорами, робить висновки щодо результатів;

– може здійснити свій вибір у непередбачуваній ситуації;

– може створити образ, зображення за власною ідеєю та задумом;

– виявляє фантазію, уяву;

– надає продукту своєї діяльності образно-естетичного вигляду;

– може придумати історію, небилицю [54].

За результатами аналізу можливостей дитини молодшого і середнього дошкільного віку до творчої діяльності маємо можливість дійти висновку, що ці здібності дитина отримує у повсякденному житті та освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Враховуючи означені показники постає необхідність в оновленні освітнього процесу новими методами та прийомами, щоб дитина мала можливість розкрити свій творчий потенціал.

Діти старшого дошкільного віку за своїми віковими характеристиками більше спроможні до креативності, творчості, оскільки мають більший досвід

ніж молодші дошкільники. Вважаємо необхідним проаналізувати можливості творчих здібностей, творчої діяльності та креативності дітей старшого дошкільного віку. За аспектами програми розвитку дітей дошкільного віку можна виділити такі особливості творчої діяльності старших дошкільників:

1) прагне до самостійного визначення мети своєї діяльності, може проаналізувати її результати, прогнозує її результат, діє впевнено;

2) проявляє високий пізнавальний інтерес до отримання нового досвіду, нових знань та відкриттів;

3) бере на себе відповідальність за свої рішення, дотримується своїх обіцянок, проявляє самостійність, рішучість, гнучкість у діях;

4) дитина вміє визначити свої помилки та знайти шляхи їх вирішення;

5) може гумором прореагувати на безглуздість, нісенітниці;

6) може встановити відповідності, визначити проблемні моменти;

7) прагне експериментувати з предметами, проявляє позитивні емоції на нові відкриття;

8) виходить за межі звичних дій, може застосувати предмети не за призначенням, підібрати до гри предмети-замінники;

9) у командній роботі в процесі образотворчої діяльності намагається зробити свою частину краще, естетично, аргументувати свою думку;

10) як автор своєї роботи прагне до образно-естетичної виразності; проявляє винахідливість, дитина здатна до нестандартних рішень;

11) проєктує свою діяльність, зацікавлює своїми ідеями інших;

12) бере участь у театральній діяльності, вільно володіє засобами самовираження;

13) знає назви музичних інструментів та може їх використовувати за призначенням;

14) легко складає історію з предметом чи за картиною;

15) проживає позитивні емоції під час образотворчої діяльності, радіє своїм успіхам, має адекватну самооцінку своїм можливостям [54].

Діти старшого дошкільного віку за своїми віковими особливостями

Дж. Гілфорд, Е. Торренс визначили основні ознаки прояву творчості:

1) оригінальність – визначається як здатність мислити по-новому, знаходити нестандартні рішення завдання, подолання виклику, що відбувається у дошкільників в різних видах діяльності, зокрема, в ігровій;

2) семантична гнучкість – тобто словесна гнучкість мислення проявляється у дітей як підвищена чутливість до мовлення, проявляється мовленнєва творчість, утворення нових слів, речень;

3) образна, адаптивна гнучкість визначається як активна форма прояву творчості в дошкільному віці – дитина може виділяти функції об’єкта таким чином, щоб побачити в ньому нові можливості;

4) стихійна гнучкість – дитина може ініціювати та втілювати у життя різноманітні ідеї, визначати результат цього втілення, намагається виділяти функції об’єкта, визначає як його можна використати, окреслює нові способи дії з ним [29].

Отже, у результаті вище зазначених аспектів ми можемо дійти висновку, що діти дошкільного віку схильні до розвитку творчості, проявлення творчих здібностей. Але задля успішного даного процесу вихователям закладів дошкільної освіти необхідно враховувати вікові особливості та можливості дітей, використовувати індивідуальний підхід, спиратись на сучасні тенденції маленького покоління, планувати освітній процес з урахуванням рис та характеристик сучасної дитини.

1.3. Дидактична гра як засіб формування творчих здібностей дітей дошкільного віку

Науковці сьогодення наголошують, що провідною діяльністю дитини є гра. Ця теорія підтверджена працями відомих вчених. Проблема ігрової діяльності дітей піднімається у різних наукових дискурсах вчених. Гра забезпечує позитивні емоції дітей, що сприяє утворенню процесу мієлінізації та її чинників

(гормонів щастя).

Проблему застосування дидактичної гри як засобу розвитку дітей дошкільного віку досліджують А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Венгер, Г. Костюк, Я. Пономарьов, О. Матюшкін. Аспекти впливу гри на формування особистості дитини визначають у своїх працях Я. Коменський, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Вчені наголошують також на необхідності розвитку творчих здібностей у процесі ігрової діяльності. Саме дидактична гра на думку науковців є ефективним засобом формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Для подальшого нашого дослідження вважаємо необхідним розкрити сутність поняття «дидактична гра». Науковці визначають його багатовекторним.

На думку А. Богуш «дидактична гра» трактується як гра, що спрямована на формування у дітей потреби у знаннях, що є джерелом пізнавальних вмінь та навичок.

Н. Гавриш розглядає дидактичну гру процес через який дитина пізнає світ, удосконалює, закріплює свої знання. Саме використання дидактичної гри зацікавлює дітей, розвиває їх мовленнєві, творчі здібності. Завдяки дидактичній грі відбувається чуттєвий розвиток сприймання дитини. Граючи з іграшками дитина їх порівнює, називає колір, ознаки, навчається знаходити схожу і відмінне. У такому аспекті відбувається розвиток творчого мислення дітей.

Дидактична гра відноситься до групи практичних методів роботи з дошкільниками. Її використовують для надання знань дітям з певних освітній ліній, удосконалення, їх закріплення.

Часто у сюжетно-рольовій грі діти використовують предмети-замінники, це також є проявом критичного мислення, нестандартних рішень, логічного мислення. Якщо у такій діяльності дитина змогла аргументувати вибір предмета-замінника, відбувається розвиток психічних пізнавальних процесів вихованців, зокрема мовлення.

Для організації дидактичної вихователем необхідно сформувати відповідне середовище розвиваюче для дітей, з відповідним обладнанням [35, С. 75–76].

Як свідчать результати багатьох досліджень, проблема розвитку творчих здібностей не може бути успішно вирішена без урахування вікових індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку.

Науковці розкривають у своїх працях види дидактичних ігор проведення з дошкільниками (рис. 1.7).

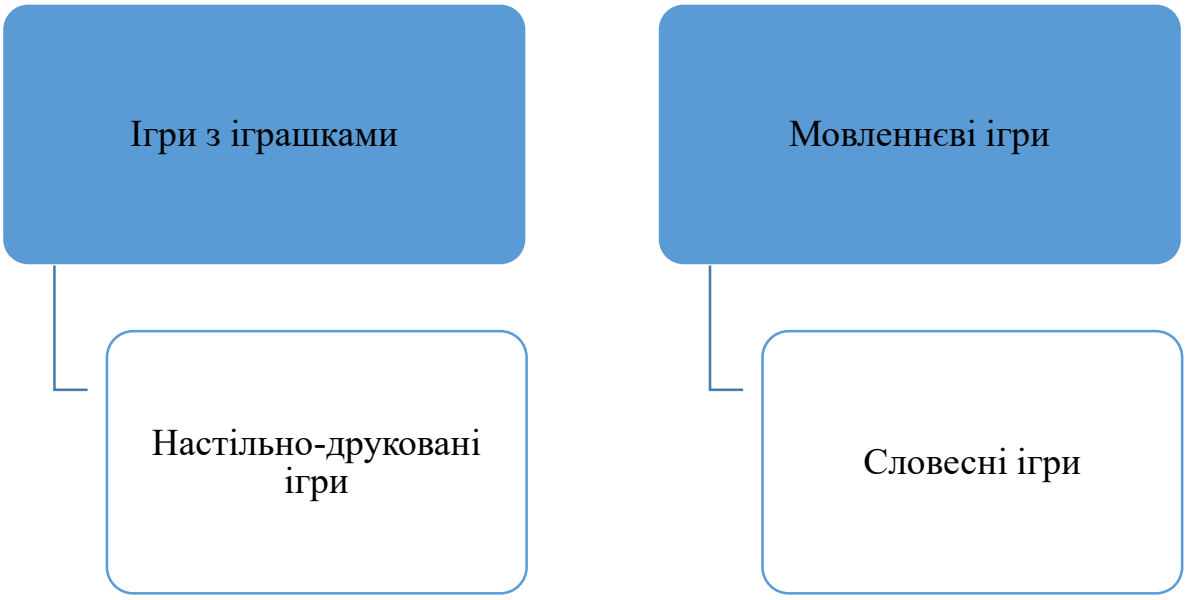

Рисунок 1. 7. Види дидактичних ігор

1) Ігри з іграшками (передбачають використання у іграх відповідних іграшок та матеріалів).

2) Мовленнєві ігри (сприяють розвитку мовлення дітей дошкільного віку, діти навчаються краще вимовляти звуки, встановлювати контакт з однолітками та дорослими).

3) Настільно-друковані ігри (передбачають використання настільних ігор, і паралельний розвиток мовлення дитини, побудови діалогу, та спілкування з однолітками).

4) Словесні ігри (передбачають наповнення завдяки іграм словника дітей, завдяки цим іграм діти навчаються побудови речень, а саме, повних, конструктивних, змістовних).

Завдяки цим дидактичним іграм вихователь може спрямувати свою роботу на розвиток літературних творчих здібностей дітей навчати їх переказувати казку чи невеличкий текст, доповнювати своєю частинкою історії.

Цікавим методом розвитку творчих здібностей дошкільників є сторітелінг Цей метод передбачає надання дітям картин або предметів задля складання розповіді. Можна запропонувати дітям картинки та скласти історію за ними, різні предмети «у чарівному мішечку».

Діти із закритими очима обирають предмет чи іграшку та складають з нею історію. Така діяльність викликає у дітей здивування, радість, позитивні емоції, інтерес до ігор, бажання придумувати, навчатись новому. У такому напрямі у дошкільників спрацьовує критичне мислення, гнучкість, логічне мислення. Долаючи виклики такі освітні дошкільники стають більш впевненими, допитливими.

У розвитку творчих здібностей дітей необхідно організувати діяльність з дітьми:

1) Музична, де діти навчаються водити хороводи, сприймати музику, танцювати, самовиражатись за допомогою музичних засобів та інструментів.

2) Зображувальна діяльність (передбачає проведення з дітьми малювання, аплікації, ліплення, конструювання на заняттях та у інших режимних процесах, це позитивно впливає на формування особистості дитини, її емоційний розвиток, розвиток психічних пізнавальних процесів, формування цінностей, вміння естетично сприймати, милуватися виробами мистецтва, аналізувати власну діяльність).

3) Самостійна художня діяльність (необхідна дитині для удосконалення зображувальних вмінь та навичок, формування естетичних вмінь та цінностей).

4) Художньо-мовленнєва діяльність (передбачає читання та слухання казок, переказ, слухання віршів, створення власних творів).

5) Театралізована діяльність (постановка казок, лялькових театрів, тіньовий театр).

6) Ігрова діяльність (організація з дітьми сюжетно-рольових,

режисерських, творчих ігор, це допомагає дитині застосувати свої знання, налагодити контакт з однолітками, під час ігор з іграшками розвивати уяву) тощо [31, с. 16].

Класифікація ігор є центром наукових досліджень українських і зарубіжних науковців, наведемо ще одну визначену класифікацію дидактичних ігор за науковими принципами (рис 1.8) [19].

Рисунок 1. 8 Класифікація дидактичних ігор за принципами

За видом діяльності ігри включають (рухові, трудові, соціальні, психологічні, інтелектуальні). За характером ігрової методики (рольові, імітаційні, сюжетні, предметні, ігри драматизації). За характером педагогічного процесу ігри включають: навчальні, репродуктивні, творчі, тренувальні, комунікативні, профорієнтаційні, узагальнюючі). За ігровим середовищем: кімнатні, настільні, вуличні, на місцевості, ігри з предметами та без них). Насправді класифікація ігор є різноманітною, на думку науковців вона постійно оновлюється з урахуванням викликів, змін сьогодення.

У проведенні дидактичних ігор надзвичайна важлива роли вихователя

закладу дошкільної освіти у цій діяльності. Керівництво процесом грою визначено відповідною методикою, яка затверджена для кожного вікового періоду.

У грі вихователь виконує роль патртнера, може допомогти дитині, поставити відкриті і закриті запитання задля того, щоб дитина могла швидше знайти рішення у складній ігровій ситуації.

Отже, з огляду на вище зазначене ми дійшли висновку, що дидактична гра є засобом формування творчості, розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Планувати ігри вихователі закладів дошкільної освіти мають кожен день, так дидактична гра планується тричі на день в режимному процесі ЗДО, але за можливості педагог має проводити ігри частіше, зацікавлювати дітей до різних видів діяльності.

РОЗДІЛ 2
ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Діагностика рівня сформованості творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку

Зважаючи на мету експериментального дослідження, ми визначили вихідні завдання констатувального етапу педагогічного експерименту:

1. Виявлення критеріїв сформованості творчих здібностей дітей дошкільного віку.
2. Підбір відповідних вправ, ігор, діагностичних методик вивчення рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.
3. Визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Творчі здібності це вміння особистості критично мислити, знаходити вихід із ситуації, наявність «м’яких навичок».

У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку нами були виявлені наступні її компоненти: когнітивний, змістовий, діяльнісний, рефлексивний, творчий. На нашу думку, рівень сформованості зазначених компонентів є показником рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Таким чином, нами було визначено критерії, що характеризують рівень розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку:

– творчої легкості;

– творчої оригінальності;

– творчої гнучкості;

– творчої уяви.

У відповідності до критеріїв ми визначили рівні сформованості творчих

здібностей дітей дошкільного віку низький, середній та високий рівень розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку, визначені відповідні до них показники високого рівня (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники високого рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

Рівень розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку	Якісна характеристика рівня
Високий	1) прагне до самостійного визначення мети своєї діяльності, може проаналізувати її результати, прогнозує її результат, діє впевнено; 2) проявляє високий пізнавальний інтерес до отримання нового досвіду, нових знань та відкриттів; 3) бере на себе відповідальність за свої рішення, дотримується своїх обіцянок, проявляє самостійність, рішучість, гнучкість у діях; 4) дитина вміє визначити свої помилки та знайти шляхи їх вирішення; 5) може гумором прореагувати на безглуздість, нісенітниці; 6) може встановити відповідності, визначити проблемні моменти; 7) прагне експериментувати з предметами, проявляє позитивні емоції на нові відкриття;

Продовження таблиці 2.1

	8) виходить за межі звичних дій, застосувати предмети не за призначенням, підібрати до гри предмети-замінники; 9) у командній роботі в процесі образотворчої діяльності намагається зробити свою частину краще, естетично, аргументувати свою думку; 10) як автор своєї роботи прагне до образно-естетичної виразності; проявляє винахідливість, дитина здатна до нестандартних рішень; 11) проєктує свою діяльність, зацікавлює своїми ідеями інших; 12) бере участь у театральній діяльності, вільно володіє засобами самовираження; 13) знає назви музичних інструментів та може їх використовувати за призначенням; 14) легко складає історію з предметом чи за картиною; 15) проживає позитивні емоції під час образотворчої діяльності, радіє своїм успіхам, має адекватну самооцінку своїм можливостям.

Як бачимо високий рівень творчих здібностей вимагає від дитини дій активних, прийняття рішень у ситуаціях, знаходження нестандартних шляхів подолання викликів. Така діяльність важлива для формування особистості

дитини. У відповідності до можливостей дітей, програмних вимог та досліджуваних нами показників, визначені показники середнього рівня розвитку творчих здібностей дошкільників (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники середнього рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

Рівень розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку	Якісна характеристика рівня
Середній	1) не завжди прагне до самостійного визначення мети своєї діяльності, може проаналізувати її результати, прогнозує її результат, діє впевнено; 2) іноді проявляє високий пізнавальний інтерес до отримання нового досвіду, нових знань та відкриттів; 3) не завжди бере на себе відповідальність за свої рішення, інколи дотримується своїх обіцянок, проявляє самостійність, рішучість, гнучкість у діях; 4) дитина не зовсім вміє визначити свої помилки та знайти шляхи їх вирішення; 5) може гумором прореагувати на безглуздість, нісенітниці; 6) не завжди може встановити відповідності, визначити проблемні моменти; 7) іноді прагне експериментувати з предметами, проявляє позитивні емоції на

Продовження таблиці 2.2

	нові відкриття; 8) важко виходить за межі звичних дій, зони комфорту може, не аргументує думку застосувати предмети не за призначенням, підібрати до гри предмети-замінники; 9) Іноді у командній роботі в процесі образотворчої діяльності намагається зробити свою частину краще, естетично, аргументувати свою думку; 10) як автор своєї роботи прагне до образно-естетичної виразності; проявляє винахідливість, дитина здатна до нестандартних рішень; 11) не завжди проєктує свою діяльність, зацікавлює своїми ідеями інших; 12) бере участь у театральній діяльності, вільно володіє засобами самовираження; 13) не знає назви музичних інструментів та може їх використовувати за призначенням; 14) іноді легко складає історію з предметом чи за картиною; 15) може проживати позитивні емоції під час образотворчої діяльності, радіє своїм успіхам, має адекватну самооцінку своїм можливостям.

У вище представленій таблиці зазначено середній рівень розвитку творчих

здібностей дітей дошкільного віку. Він відрізняється від високого тим, що дитина у своїй діяльності іноді губиться, соромиться, не може знайти вихід із ситуації, не завжди аргументує свою думку, проте прагне до пізнавального розвитку та набуття творчих здібностей. Останній низький рівень, який суттєво відрізняється від двох попередніх свідчить про низьку сформованість творчих здібностей у старших дошкільників (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Показники низького рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

Рівень розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку	Якісна характеристика рівня
Низький	1) не завжди прагне до самостійного визначення мети своєї діяльності, може проаналізувати її результати, прогнозує її результат, діє впевнено; 2) не проявляє високий пізнавальний інтерес до отримання нового досвіду, нових знань та відкриттів; 3) не бере на себе відповідальність за свої рішення, інколи дотримується своїх обіцянок, проявляє самостійність, рішучість, гнучкість у діях; 4) дитина не вміє визначити свої помилки та знайти шляхи їх вирішення; 5) може гумором прореагувати на безглуздість, нісенітниці; 6) не може встановити відповідності, визначити проблемні моменти;

Продовження таблиці 2.3

	7) не прагне експериментувати з предметами, проявляє позитивні емоції на нові відкриття; 8) не виходить за межі звичних дій, зони комфорту може, аргументує думку застосувати предмети не за призначенням, підібрати до гри предмети-замінники; 9) Не бере участь у командній роботі в процесі образотворчої діяльності намагається зробити свою частину краще, естетично, аргументувати свою думку; 10) як автор своєї роботи прагне до образно-естетичної виразності; проявляє винахідливість, дитина здатна до нестандартних рішень; 11) не проєктує свою діяльність, зацікавлює своїми ідеями інших; 12) не бере участь у театральній діяльності, вільно володіє засобами самовираження; 13) не знає назви музичних інструментів та не може їх використовувати за призначенням; 14) іноді легко складає історію з предметом чи за картиною; 15) може проживати позитивні емоції під час образотворчої діяльності, радіє своїм успіхам, має адекватну самооцінку своїм можливостям.

У відповідності до визначених критеріїв нами було підібрано методики діагностики, які зумовили визначення рівнів розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Методики діагностики рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

Критерій, що характеризує рівень розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку	Діагностичні методики
Творчої легкості	1. Методика «Матриці Равена». 2. Аналіз результатів контрольних зрізів.
Творчої оригінальності	1. Танграм за І. Кульчицькою.
Творчої гнучкості	1. Аналіз результатів контрольних зрізів. 2. Методика «Творча уява» за Т. Титаренко.
Творчої уяви	1. Метод спостереження. 2. Модифікація методики А. Карпова «Діагностика рефлексії».

Для діагностики творчої легкості діяльності дітей дошкільного віку було використано методику вивчення творчих здібностей дітей дошкільного віку Методика «Матриці Равена», яка має за мету за короткий проміжок часу активізувати у дитини мислення, визначити рівень творчої легкості.

Дітям пропонувалися малюнки із фігурами, які пов’язані між собою. На картинках однієї фігури не вистачає, а внизу вона доповнюється іншими. Необхідно витині обрати правильну фігуру, яка підходить до картинки Діагностика проводилася у 3 етапи. На кожному етапі картки змінювались, змінювалось варіації їх зображення.

Залежно від кількості набраних балів, можна було говорити про низький, середній та високий рівень розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку:

0–2 – низький рівень; 3–4 – середній рівень; 5–6 – високий рівень.

Для виявлення рівня творчої оригінальності використано «Танграм за І. Кульчицькою», а також проведено зріз знань дітей дошкільного віку. Кожна правильна відповідь зрізу оцінювалась у 10 балів.

Підсумкова сума балів відповідала певному рівню відповідності проявлення оригінальності дитиною: 0–55 – низький рівень; 56–84 – середній рівень; 85–100 – високий рівень.

Кожна правильна відповідь на питання теоретичної частини зрізу відповідала 10 балам. Кожне виконане завдання практичної частини оцінювалося за 10-бальною шкалою (залежно від ступеня правильності).

Загальна сума балів, отримана в після виконання завдання та відповіді, визначала рівень знань дітей у запропонованій ситуації та проявлення оригінальності:

– 0–55 – низький рівень;

– 56–84 – середній рівень;

– 85–100 – високий рівень.

Танграм та його проведення з дітьми передбачає, що дитині видається чистий аркуш, а вона визначає які аплікації можна зробити із цих матеріалів, таким чином дитина може створити не один виріб.

Визначення рівня розвитку творчих здібностей за критерієм творчої гнучкості передбачав виконання завдання дітьми дошкільного віку за методикою Е. Торенса «завершення фігури». Дітям пропонується за чітко встановлений час домалювати десять або більше фігур, так щоб вони виглядали завершеними. Діти самостійно додають ту чи іншу частину до фігури. 1 бал нараховується за кожній аргументовано, змістовно завершений малюнок.

Для підрахунку підсумкової суми балів потрібно було скласти бали з заповнених десяти фігур, тобто педагог проаналізує стан сформованості за цими елементами №№ 1–10 та суму інвертованих балів.

Загальна сума балів балів відповідала низькому, середньому або високому рівням сформованості творчої уяви:

– 0–10 – високий рівень;

– 0–7 – середній рівень;

– 0–5 – низький рівень.

Також нами було проведене анкетування батьків дітей дошкільного віку, де їм пропонувалось дати відповіді на запитання про рівень розвитку творчих здібностей у дітей.

Підведемо результати проведення описаних вправ та методик щодо визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Результати вивчення рівня розвитку творчої легкості за методикою «Матриці Равена» (рис. 2.1).

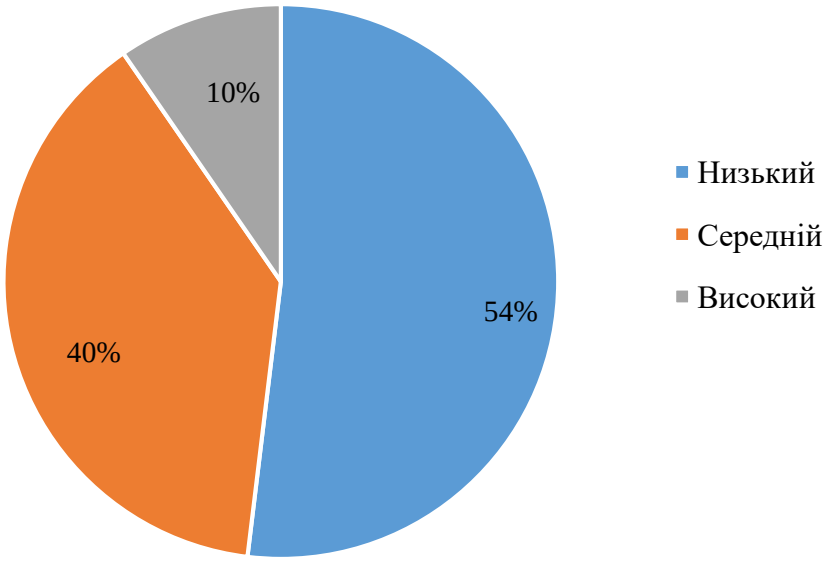

Рисунок 2.1. Результати дослідження творчої легкості дітей старшого дошкільного віку

У результаті можемо дійти висновку, що діти (54%) мають низький рівень розвитку творчої легкості (це зумовлює невпевненість дітей, вплив на розвиток мислення), 40% – середній; 10% – високий (що легко справились із завданням).

Несформованість творчої легкості не дає можливості дитині цілісно проявити себе як особистість. Це впливатиме на подальше навчання дитини в

школі, її успіхи, самоповагу.

Визначення рівня творчої оригінальності дітей старшого дошкільного віку. Проводилось за танграмом О. Кульчицькою. Діти створювали аплікацію із наданих їм різних матеріалів. Визначалась естетичність, конструктивність даного виробу, аргументування дитиною того що вона створила. Результати визначення рівня творчої оригінальності старших дошкільників представлено у загальних показниках діаграми (рис 2.2).

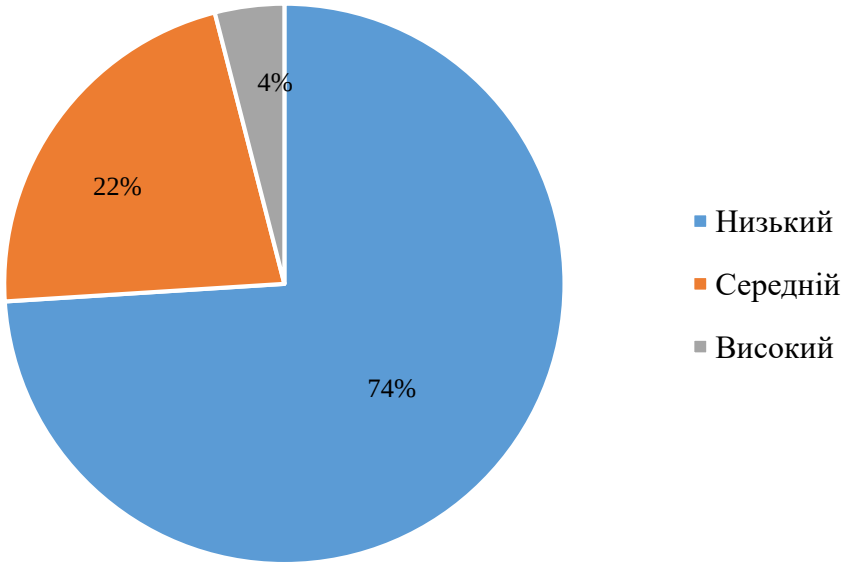

Рисунок 2.2. Результати дослідження творчої оригінальності дітей дошкільного віку

На діаграмі представлено, що із цим завданням справилась не вся кількість дітей у 22% відповідають середньому рівню за виконанням означеного завдання, 74% – низькому і лише 4% – високому.

Отримані дані дозволили зробити висновок про рівень творчої оригінальності дітей дошкільного віку.

Дослідження рівня розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку здійснювалось за методикою Т. Титаренка. Дітям пропонується за допомогою фігур створити, передати образ персонажа мультфільму чи казки. Оцінюється

правильність обрання фігури, добір дитиною різних фігур для персонажа, врахування кольорів. Варіативність проведення цієї методики передбачає, що дітям у підготовчій роботі можна прочитати казку, нагадати казкових героїв. Оцінка здійснюється за показниками тесту: ставлення та завдання, вирішувались питання чи здатна дитина на творчий пошук, чи може вона відходити від шаблону.

Наступним елементом діагностики означеної методики є визначення вміння дитини пояснити свій вибір, надати аргументи що фігура дійсно схожа на персонаж. Максимальний бал за даним завданням 10 б. Визначалось ще бажання дитини продовжувати гру. Результати дослідження за критерієм здатності дитини до незвичайних підходів представлена у діаграмі (рис. 2.3).

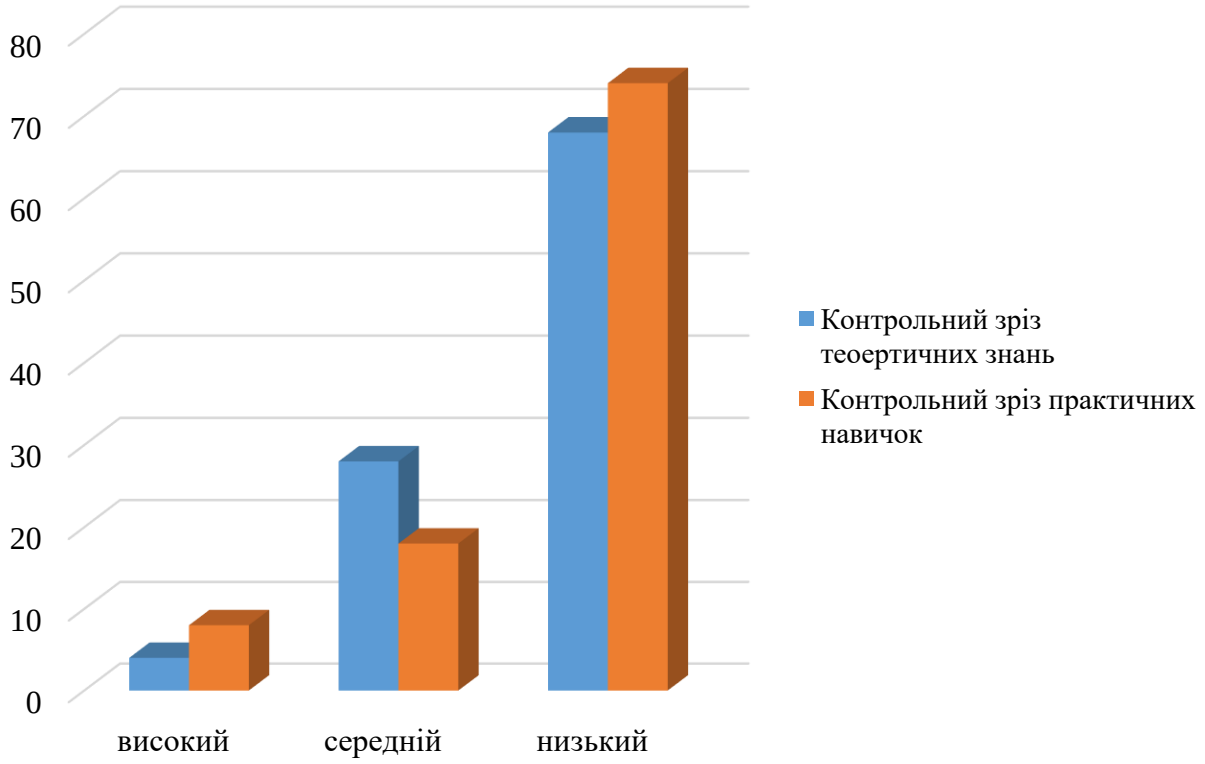

Рисунок 2.3. Результати дослідження творчої уяви дітей дошкільного віку

Узагальнені результати рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку (рис. 2.4).

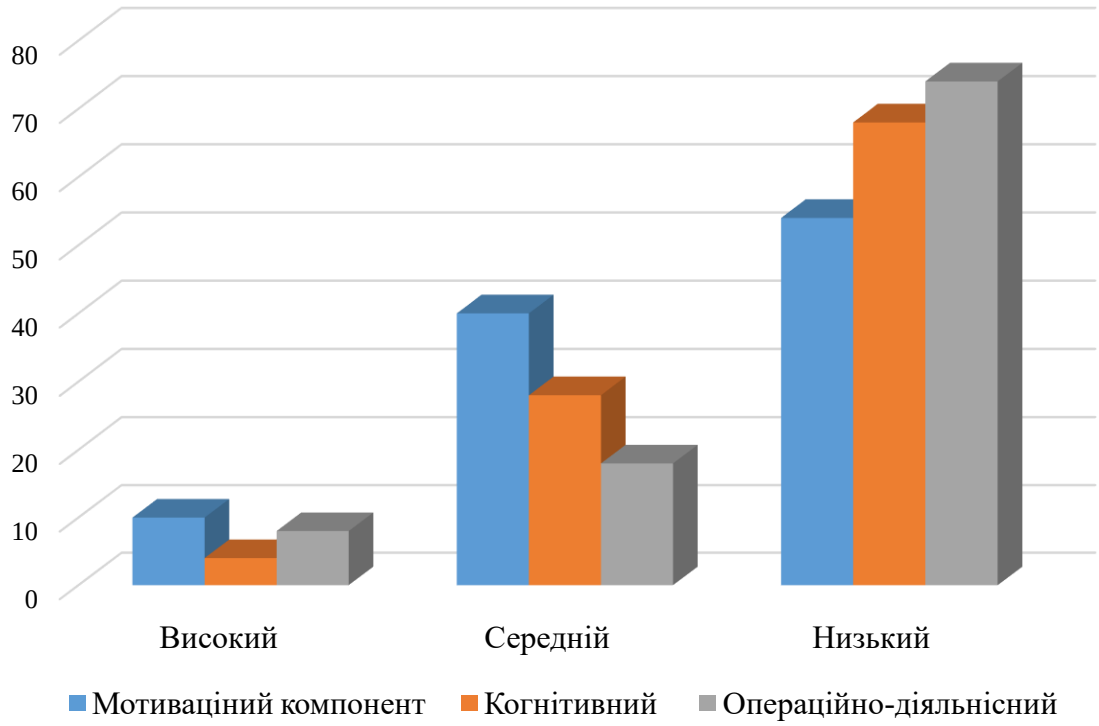

Рисунок 2.4. Узагальнені результати рівнів розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку

Дане дослідження уможливлює зробити висновок, що діти дошкільного віку обраної групи мають низький рівень розвитку творчих здібностей. Розвиток за окремими критеріями, зазначає що з дітьми потрібно працювати педагогам у напрямі розвитку творчих здібностей.

Результати констатувального етапу експерименту зумовили до розроблення програми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та опису впровадження її у роботу закладу дошкільної освіти.

2.2. Впровадження програми формування творчих здібностей дітей дошкільного віку в роботу закладу дошкільної освіти

У контексті нашого дослідження розроблення програми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку необхідно для організації ефективного

освітнього процесу з дітьми дошкільного віку.

Програма розроблялась творчим колективом групи ЗДО «Зайчатко», передбачає залучення до її реалізації усіх учасників освітнього процесу: діти, батьки, педагогічний колектив.

Метою програми є формування творчих здібностей дітей дошкільного віку у різних видах діяльності.

Розглянемо етапи впровадження програми уроботу закладу дошкільної освіти.

Перший етап – підготовчий. На цьому етапі здійснюється аналіз творчих можливостей дітей, їх інтересів, визначаються учасники реалізації програми. До роботи бажано залучати батьків дітей дошкільного віку, фахівців закладу дошкільної освіти. Необхідно підготувати матеріали, щоб діти на подальних заняттях були забезпечені ними для творчої діяльності. Скласти план занять, ігор, інших форм роботи з дітьми дошкільного віку, що спрямовані на формування творчих здібностей дошкільників.

Другий етап – основний, на цьому етапі відбувається реалізація змістовної частини програми, проведення заходів з дітьми, спільних заходів з батьками.

Запропонована нами програма включає такі форми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку:

– заняття-гра;

– заняття-казка;

– заняття-подорож;

– квест;

– бесіда;

– заняття з образотворчого мистецтва;

– заняття-творчість;

– заняття-виставка (творчі звіти);

– розваги;

– ярмарки креативності;

– дидактичні ігри різних видів та ін.

Робота з дітьми дошкільного віку відбувається за чітким планом вихователя. Спочатку вихователь складах перспективний план, потім календарний на основі перспективи.

Програма передбачає і інтегровані заняття, тобто поєднання формування знань дітей з різних освітніх ліній. В цій частині важливо щоб вихователь використав індивідуальний підхід до дітей, врахував їх вікові можливості та інтереси.

Щоб реалізувати програму і не порушити раніше складений перспективний план, необхідно чітко окреслити особливості роботи, залучення до цього процесу усіх учасників закладу дошкільної освіти.

Впровадження програми відбувається на принципах доступності, системності та поступовості, індивідуального підходу. Діти, як правило, у такій діяльності отримують позитивні емоції під час творчих занять, запропонованих вихователем нестандартних форм роботи.

Заходи програми можуть варіюватись в залежності від пори року, матеріально-технічної бази закладу дошкільної освіти, інтересів дітей, теми тижня у закладі дошкільної освіти чи інших обставин. Вихователь може самостійно підібрати форми, методи та прийоми роботи з дітьми, з урахуванням особливостей сучасного покоління.

Пропонуємо розглянути короткий план основної частини впровадження програми (табл. 2.5).

Наступний етап – заключний, на ньому відбувається підведення підсумків щодо діяльності усіх учасників її реалізації. Підвекдення підсумків можна провести у формі творчог фестивалю або ярмарки, виставки дитячих робіт, нагородження учасників.

Таблиця 2.5

Орієнтовнпий план заходів програми розвитку творчих здібностей дітей дошкільно віку «Чарівники»

Форма роботи	Назва	Мета
Заняття	«Ми маленькі чарівники»; «Малюю фарбами залюбки»; «Граю на музичних інструментах»; «Світ чарівних фарб»; «Навчаємось граючи»; «Читаємо казки»; «У гості до казкових героїв»; «Милуємось природою»	Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку (музичні, літературні), образотворчі
Ігри	«Домалюй фігуру»; «Перетвори у живу істоту»; «Цікава аллікація»; «Казкові герої»; «Що зайве»; «Лабіринт»	Розвиток творчої уяви дітей дошкільного віку, творчих здібностей
Онлайн-заходи, майстер-класи із залученням батьків дітей	«Чарівні фантазери» (розвага); «Лялька-мотанка»; «Малюємо словом»; «Онлайн-квест»; «У гості до зими» (вікторина, розвага)	Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку

Останній етап який ми визначили у впровадженні програми – перспективний. Тобто, розвиток творчих здібностей дошкільників не завершується їз закінченням програми, а учасники планують як надалі в

освітньому процесі розвивати творчі здібності дошкільників.

Ми вважаємо, що запропонована нами програма розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку є ефективною, має бути реалізована у роботу закладу дошкільної освіти. У результаті діти отримають позитивні емоціїї, налагодиться взаємодія усіх учасників освітнього процесу, у дітей покращиться рівень розвитку творчих здібностей.

2.3. Теоретичне обґрунтування моделі формування творчих здібностей дітей дошкільного віку

Заклад дошкільної освіти в умовах сьогодення має спрямувати свою роботу на формування творчої особистості дитини, підгогтувати її до дорослого життя, надати знання, які знадобляться у майбутньому. У попереднії підрозділах ми розглядали та налазуували поняття «творчість», «творчі здібності», розкрили їх структуру, сутність та види.

Вважаємо за необхідне розробити модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, яка забезпечить ефективний процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Розробка моделі включала відповідні такі етапи:

1. Початково-підготовчий, на цьому етапі ми проводини аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури, визначили особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, наукові підходи до цієї проблеми.

2. Нами визначено і охарактеризовано вікові особливості розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку.

3. Визначили, що дидактична гра ефективним засобом розвитку творчих здібностей дошкільників.

4. Розробили компоненти, критерії, рівні, показники діагностики рівня розвитку дітей дошкільного віку.

5. Підібрали відповідні методити діагностики розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

6. Провели констатувальний етап педагогічного експерименту, визначили недостатній рівень сформованості та розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку.

7. Розроблено програму розвитку творчих здібнгостей дітей дошкільного віку.

8. Розробили модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Під час розробки моделі ми керувались наступними підходами:

– наскрізний підхід (модель має включати усі чинники, елементи освітнього процесу, охоплювати усіх його учасників та сфери розвитку дитини дошкільного віку);

– дитиноцентризм, у центрі моделі дитина, як об´єкт освітнього процесу, на формування її особистості спрямовані усі зусилля педагогічного колективу;

– інтегрований процес, щоб модель охоплювала різні освітні лінії які передбачені нормативними документами дошкільної освіти;

– сучасності, раніше у нашому дослідженні ми зазначали, що вихователь має враховувати усі характеристики сучасного покоління, наша модель орієнтована на сучасну дитину.

Модель охоплює етап цілепокладання, на цьорму етапі ми ставимо за мету формування творчих здібностей дітей дошкільного віку. Віц дього етапу залежить подальший зміст моделі.

Етап визначення концептуальних основ розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку охоплював дослідження та аналіз публікації наукового дискурсу вчених. На цьому етапі ми дійшли висновку, що розвиток творчості і творчих здібностей дітей дошкільного віку є центром наукових праць вчених, але ця проблема потребує подальших досліджень та наукових перспектив. Структура моделі представлена на рис 2.5.

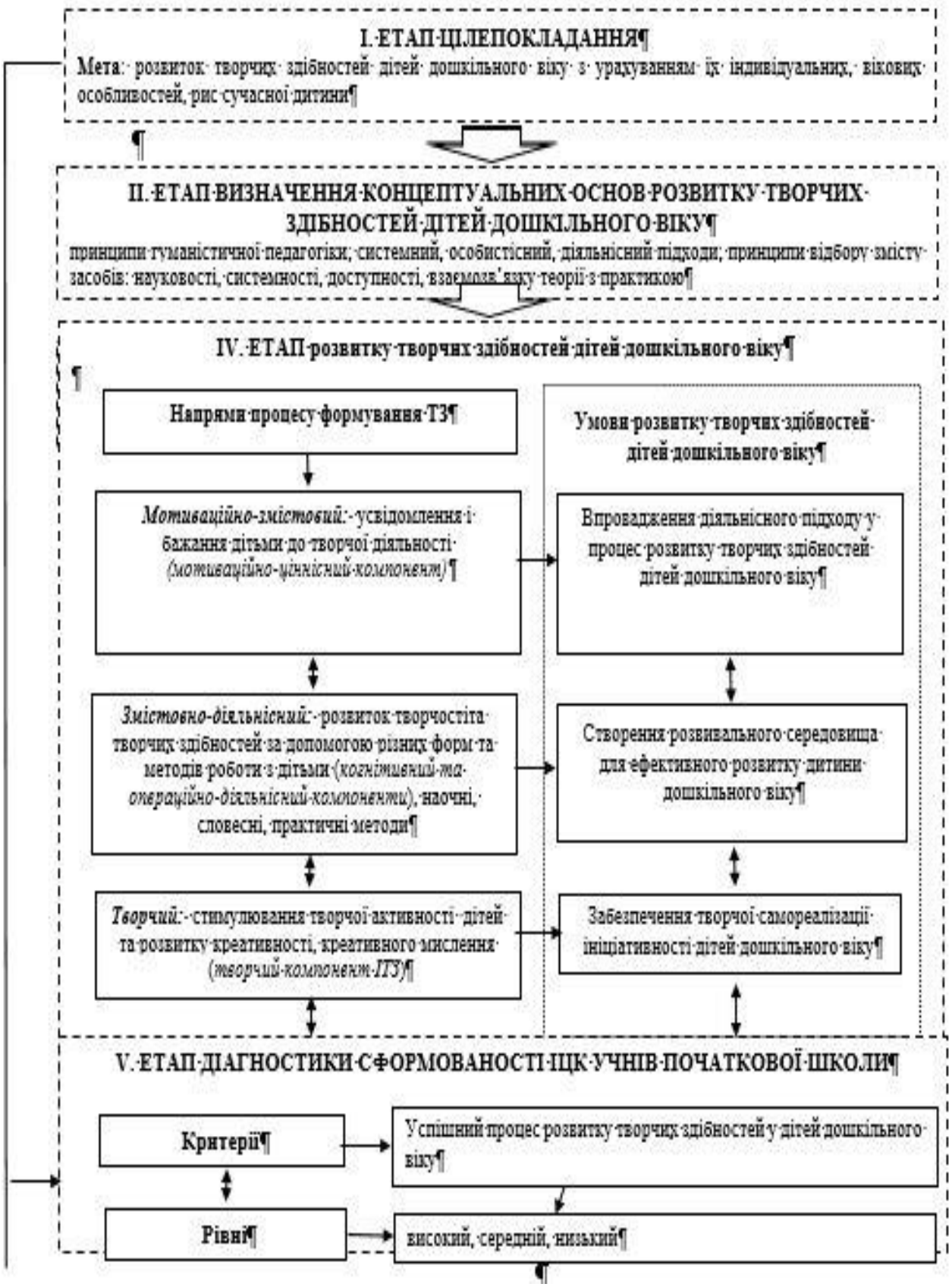

Рисунок 2.4. Модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

У моделі зазначено, що у процесі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку ми керувальнись означеними принципами.

Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку:

– принцип культурологічного підходу що означає ознайомленя дітей у процесі розвитку творчих здібностей передбачає формування уявлень дітей про надбання культури;

– принцип інтегративності дає можливість цілісно проводити процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, поєднувати освітні лінії та сфери розвитку дітей дошкільного віку;

– принцип системного підходу, що передбачає спрямування зусиль педагогічного колективу на розвиток творчих здібностей дошкільників;

– принцип діяльнісного підходу означає, ми надаємо дітям знання через практичну діяльність, через гру, у такій діяльності діти краще засвоюють знання, отримують досвід агентності, проявляють ініціативу.у такому підході дитина почуває себе комфортно в освітньому процесі, має можливість обирати діяльність за власними інтересами, проявляти творчість та креативність у режимних процесах закладу дошкільної освіти;

– принцип технологічного підходу уможливлює розглядати процес розвитку творчих здібностей як цілісну технологію, яка постійно оновлюється та удосконалюється з урахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти;

– принцип безперервності забезпечує безупинний процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, наступність між дошкільною та початковою освітою, що однією із умов успішного формування особистості дитини.

На нашу думку, педагоги закладів дошкільної освіти мають враховувати окреслені нами принципи, впроваджувати в роботу закладу дошкільної освіти.

При розробці моделі ми визначили важливі умови процесу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку:

1. Впровадження діяльнісного підходу з дітьми дошкільного віку. За допомогою цеглинок, допоміжних засобів вихователі мають можливість

розвивати критичне мислення дітей, надавати нестандартні, креативні задання. Педагогам необхідно відходити від традиційних методів роботи з дітьми дошкільного віку враховуючи характеристики сучасного покоління. Процес гри забезпечує радість та позитивні емоції дитини дошкільного віку, завдяки якому відбувається процес мієлінізації у центральній нервовій системі дошкільника.

2. Створення розвивального середовища в групі закладу дошкільної освіти, та в ЗДО загалом. Група закладу дошкільної освіти має бути оснащена куточками для розвитку дітей дошкільного віку. В контексті розвитку творчих здібностей дошкільників у групі має бути куточок самостійної художньої діяльності з усіма необхідними для дітей матеріалами (фарби, папір, нетрадиційне обладнання для малювання, природні матеріали, пластилін тощо). У групі має бути і музичний куточок з усім необхідним обладнанням, простими у використанні для дітей музичними інструментами. У ігровому куточку має бути куточок «ряжання», дитина використовуючи обладнання цього куточка має можливість до самовираження.

3. Забезпечення творчої самореалізації, ініціативності дітей дошкільного віку. У роботі з дітьми дошкільного віку вихователь має підтримувати ініціативу до творчості та креативності дітей. Нажаль на сьогодні простежуються випадки коли вихователь дотримуючись чітко встановленої методики може знецінити ініціативу дитини, і наступного разу дошкільник не виявить бажання її проявляти.

У розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку вихователь використовує різні методи та прийоми. До таких груп методів віднесемо:

– наочні;

– словесні;

– практичні;

– ігрові.

Розробка моделі розвитку творсих здібнгостей дітей дошкільного віку, постає як метод наукового пізнання. Пізнавальна сутність визначеної нами моделі має у змісті контекст про предмет, його функції, особливості.

У нашому педагогічному дослідженні предметом пізнання є процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Таким чином, розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку – це цілісна взаємодія педагогів з дітьми та всього педагогічного колективу.

Процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку є багатовекторним та багатогранним.

Отже, аналіз теоретичних джерел та досвіду практиків уможливлюють зробити висновок, що розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку при реалізації представленої моделі, педагогічних умов, запропонованої програми передбачає у результаті підвищення рівня сформованостіта розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Ця модель містить рівні, критерії, компоненти цілісного процесу розвитку творчих здібностей.

ВИСНОВКИ

Систематизація й узагальнення результатів теоретико-експериментального дослідження розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку уможливлює зробити наступні висновки.

1. Актуальність дослідження підтверджена, тим, що на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти важливим питанням є творчий розвиток дітей. Освіта прагне бачити випускників закладів освіти, які мають вміння швидко орієнтуватись у певних ситуаціях, знаходити рішення, пропонувати творчі та креативні шлях подолання викликів, з високим рівнем розвинутого критичного мислення, можливостями до нестандартних вирішень ситуацій, особистість, яка вміє перенавчатись, прагне до саморозвитку, навчання впродовж життя. На сьогодні фахівці, із такими рисами мають високу конкурентоспроможність на ринку праці. А заклад дошкільної освіти має підготувати дитину до життя, отримання нею надалі професії. Тому, в умовах сьогодення одним із завдань освітніх закладів є формування особистості, яка має розвинуті творчі здібності.

2. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано сутність понять «творчі здібності», «творчість», «креативність». Визначено вікові особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, риси сучасних дітей, які необхідно враховувати вихователю закладу дошкільної освіти в означеному процесі. Окреслено види творчих здібностей дошкільників, основні ознаки її прояву такі як:

1) оригінальність – визначається як здатність мислити по-новому, знаходити нестандартні рішення завдання, подолання виклику, що відбувається у дошкільників в різних видах діяльності, зокрема, в ігровій;

2) семантична гнучкість – тобто словесна гнучкість мислення проявляється у дітей як підвищена чутливість до мовлення, проявляється мовленнєва творчість, утворення нових слів, речень;

3) образна, адаптивна гнучкість визначається як активна форма прояву

творчості в дошкільному віці – дитина може виділяти функції об’єкта таким чином, щоб побачити в ньому нові можливості;

4) стихійна гнучкість – дитина може ініціювати та втілювати у життя різноманітні ідеї, визначати результат цього втілення, намагається виділяти функції об’єкта, визначає як його можна використати, окреслює нові способи дії з ним.

3. Розроблено та теоретично обгрунтовано модель формування творчих здібностей дітей дошкільного віку.

4. Визначено критерії, рівні (високий, середній, низький) та показники сформованості творчих здібностей дітей дошкільного віку. У ході дослідження проведено констатувальний етап педагогічного експерименту на базі Закладу дошкільної освіти № 274 «Зайчатко» м.Запоріжжя. За допомогою вибраних нами ігор, діагностичних методик, інших форм роботи проведених з дітьми старшого дошкільного віку ми визначили недостатню сформованість творчих здібностей у дітей.

У дослідженні представлена програма формування творчих здібностей дітей. Авторський підхід щодо вппровадження в роботу закладу дошкільної освіти. Отже, на нашу думку реалізація запропонованої нами програми, моделі, щодо розвитку творчих здібностей дітей сприятиме підвищенню ефективності цього процесу. Отже, з огляду на вище зазначене ми дійшли висновку, що дидактична гра є засобом формування творчості, розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Планувати ігри вихователі закладів дошкільної освіти мають кожен день, так дидактична гра планується тричі на день в режимному процесі ЗДО, але за можливості педагог має проводити ігри частіше, зацікавлювати дітей до різних видів діяльності.

Отже дослідження проведене, мету роботи досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю. В. Психологія розвитку : навчальний розвиток. Харків : ФОП Панов А. М., 2015. 336 с.

2. Андрасян А. Л. Музично-дидактичні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з вадами зору : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.03. Одеса, 2004. 21 с.

3. Аніщенко Н. В. Педагогічна інтерпретація поняття художнього сприйняття дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2013. № 3. С. 40–44.

4. Артемова Л. В. Соціалізація дитини в родині. *Дошкільне виховання.* 2004. № 3. С. 3−5.

5. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 29.06.23 р.).

6. Бех І. Д. Я як джерело духовного саморозвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. Вісник АПН України, 2011. № 3 (72). С. 5–16.

7. Бех І. Д. Концептуальна модель Я-центрованості у вихованні та духовному розвитку особистості. *Педагогіка і психологія.* № 3 (88). 2015. С. 5–16.

8. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.

9. Биков В. Ю. Хмарні технології, ІКТ-аутсорсинг і нові функції ІКТ підрозділів освітніх і наукових установ. *Інформаційні технології в освіті*. 2011. № 10. С. 8–23.

10. Білан О. Розповідання за ілюстраціями. Старший дошкільний вік. К. : Шк. світ, 2011. 128 с.

11. Богуш А. Вибрані науково-педагогічні статті / упоряд. Л. В. Калуська / за заг. ред. А. М. Богуш. Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. 304 с.

12. Валентьева Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. №. 17. С. 121–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17%281%29__15 (дата звернення 12.11.2023 р.).

13. Гуцало Е. У. Вікова психологія : курс лекцій. Кіровоград : КДПУ імені В. Винниченка, 2004. 186 с.

14. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019- п#Text (дата звернення 12.11.2023 р.).

15. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; авт. колектив : Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоскаленко та ін.; наук. ред. Г. В. Бєлєнька, О. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.

16. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

17. Дошкільна освіта : словник-довідник / Упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ. «ЛІПС» ЛТД, 2010. 324 с.

18. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навч. літер., 2012. 424 с.

19. Ельконін Д. Б. Пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку. К. 1984. С. 56–61.

20. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

21. Жейнова С. С., Курносова К. В. Проблема розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 48. С. 100–106.

22. Забродський М. М. Вікова психологія : посіб. Київ : Академія, 2002. 103 с.

23. Ковшар О. В. Роль партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти в організації передшкільної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного ун-ту імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2015. № 4. С. 57–63.

24. Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти : монографія. Кривий Ріг : Видавець Роман Козлов, 2015. 244 с.

25. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 144 с.

26. Концепція нової української школи. *Енциклопедія освіти*. / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 481–482.

27. Кульчицька О.І. Діагностика рівня розвитку творчих здібностей. *Обдарована дитина*. 2003. № 5. С. 42–50.

28. Ладивір С. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості. *Дошкільне виховання.* 2006. № 11. С. 3–6.

29. Лесіна О. В. Сходинками творчості. Методика ТРВЗ Х. : Вид. група «Основа», 2007. 112 с.

30. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Х. : «ОВС», 2000. 164 с.

31. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень. Житомир : Рута, 2006. 320 с.

32. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку : автореф. дис. … д-ра пед. наук : 13.00.08. Київ, 2001. 41 с.

33. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

34. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академ, 2008. 314 с.

35. Павленко А. О. Гармонійний розвиток дитини через казку. Х. : Вид. група «Основа», 2010. 112 с.

36. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : «Академвилав», 2006. 456 с.

37. Розвиваємо пам’ять / Н. В. Чуб. Харків: «Основа», 2007. 261 с.

38. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : методичні рекомендації / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цвєткова; за заг. ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.

39. Садова Т. А., Рудакова А. О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психологопедагогічна проблема. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 49–52.

40. Салабай О. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток) : методичні та практичні матеріали*. 2013. Вип. 4. С. 1–9.

41. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. Київ : ЕксОб, 2004. 304 с.

42. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.08 / Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України. К., 2004. 19 с.

43. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : У 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 3. 65 с.

44. Тверезовська Н., Філіппова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–92.

45. Телячук В. П. Сходинками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. Харків : Видавнича група «Основа» ПП «Тріада + », 2007. 112 с.

46. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем : автореф. дис. … канд. психол. наук : 19.00.07 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К., 2004. 23 с.

47. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки : Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*, 2014. № 45 (106). С. 155–158.

48. Український педагогічний словник / упор. С. У. Гончаренко. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

49. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди / редкол. : В. І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

50. Шелепенко Т. Л. Теоретичні засади проблеми пізнавальної активності і самостійності студентів. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. *Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2017. № 2. С. 109–115.

51. Шульга Л. М. Забезпечення педагогічних умов розвитку емоційно-почуттєвої сфери дітей дошкільного віку у процесі сприйняття живопису. *Навчання і виховання обдарованої дитини : теорія і практика : збірник наукових праць*. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2015. № 14. С. 95–101.

52. Шульга Л. М. Педагогічні підходи до організації занять із малювання в ДНЗ : традиції та інновації. *Вісник Глухівського національного педагогічного ун-ту ім. Олександра Довженка :* збірник наукових праць. 2017. № 2(34). С. 242–249.

53. Шульга Л. М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. / Нац. акад. пед. наук України. Інститут проблем виховання. Київ, 2018. 264 с.

54. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

55. Яценко А. В. Джерельце творчості. ТРВЗ / А. В. Яценко. Х. : Ранок, 2011. 176 с.

56. Trifanina L. Evaluation of information culture levels formation of young teenagers under conditions of secondary educational institution. *Eureka : Social and Humanities* : scientific journal. 2017. Vol. 4 (10). P. 60–75.

57. Mikhailova L. M., Shulga L. M. Implementation of a technological approach in the development of creative abilities of preschool children. *Development and modernization of social sciences : experience of Poland and prospects of Ukraine* : Collective monograph. Vol. 2. Lublin : Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2017. P. 224–242.

58. Pyle A., Danniels E. A continuum of play-based learning : The role of the teacher in play-based pedagogy and the fear of hijacking play. Early Education and Development. 2017. № 28 (3). P. 274–289.

59. Zosh J. M., Hopkins E. J., Jensen H., Liu C., Neale D., Hirsh-Pasek K., Solis S.L., Whitebread D. Learning through play : A review of the evidence. White paper. The LEGO Foundatoin. 2017. 40 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методики діагности рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

1. Методика «Матриці Равена»

Діагностика творчих здібностей за критерієм *творчої легкості* здійснюється за допомогою методики «Матриці Равена» (дитячий варіант).

Мета методики – за короткий проміжок часу активізувати у дошкільника мисленнєві процеси синтезу й узагальнення та виявити рівень розвитку творчої легкості. Введення ліміту на час і матриці, які з кожною наступною стають складнішими, активізує перебіг психічних процесів і дає змогу більш глибоко діагностувати рівень творчої легкості.

Вікова група: 6 років.

Під час проведення цієї методики у дитини активуються такі психологічні процеси, як комбінування, виділення головного, розуміння сутності проблеми, синтез та узагальнення.

Зміст цієї методики полягав у знаходженні елемента, якого не вистачає шляхом перебирання подумки та виокремлення головного. Завдання оцінювалось по одному балу за кожний правильно обраний елемент. Максимально можлива кількість набраних балів 12 балів.

Інструкція проведення тестування по Матрицях Равена

Вам пропонуються малюнки з фігурами, пов’язаними між собою певною залежністю. Однієї фігури не вистачає, а внизу вона додається серед 6 інших фігур. Ваше завдання встановити закономірність, що пов’язує між собою фігури на малюнку та вказати номер вибраної фігур із запропонованих та відмітити її в бланку відповідей.

Тест складається із 12 таблиць (3 серії). В кожній серії таблиць представленні завдання підвищеної складності. Характерні і ускладнення типу завдань від серії до серії. Час виконання 20 хвилин.

В серії А досліджуваному необхідно вибрати з запропонованих фрагмент якого не вистачає. При виконанні цього завдання необхідно проявити уміння диференціювати елементи та визначати зв'язки між елементами гештальту, а також доповнювати частини структури яких бракує, попередньо порівнюючи її з запропонованими зразками. При виконанні серії Ав необхідно вирішити задачу, визначивши принцип зміни фігур по вертикалі та горизонталі.

Серія В пропонує досліджуваному віднайти аналогії між парами фігур, диференціюючи їх елементи.

Серія А

Серія Ав

Серія В

2. Методика «wppsi»

Методика WPPSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence) «Лабіринти» Д. Векслер.

Головною метою цієї методики – виявити вміння старших дошкільників зрозуміти сутність завдання, аналізувати та узагальнити вирішення. У змісті емпіричного матеріалу – передбачено вирішення представлених восьми лабіринтів.

Вікова група – від 4 до 6 років.

Головною ідеєю було вийти з лабіринту виокремивши найкоротший шлях. Також під час оцінювання враховується кількість розривів у лінії. Розриви у лінії характеризували у дітей сумніви у виборі дій, які характеризували недостатньо розвинену творчу легкість. Кожний правильно вирішений лабіринт оцінювався в один бал, максимально можлива кількість набраних балів вісім.

Виходячи з результатів отриманих даних, дуже високий рівень розвитку творчої легкості у старшого дошкільника характеризується великим інтересом до всебічного розгляду предмету, врахуванням у разі прийняття рішень різних

факторів легко засвоювати новий матеріал, здатністю швидко та вільно переключати власні думки, легко вирішувати проблемні завдання.

Інструкція проведення тестування по лабіринтах Векслера

Загальні правила:

Під час роботи дітям старшого дошкільного віку пропонувалося розв'язати вісім лабіринтів так, щоб лінія від старту до фінішу не розривалася. На розв'язання усіх лабіринтів відводилося 10 хвилин часу. При оцінюванні завдання зверталась увага не лише на правильність вирішення, але й на те, як дитина поставилася до завдання. Чи не допустила дитина помилки, а після помилки продовжила. Чи змогла дитина пройти лабіринт найкоротшим шляхом. За кожний правильно вирішений лабіринт оцінювався в 1 бал, усього на завдання відведено 8 балів.

Завдання вважається не виконаним, якщо: А) кількість помилок перевищує допустимий для цього лабіринту (незалежно від часу виконання), або Б) перевищений ліміт часу (незалежно від кількості помилок.

Помилками вважаються: А) кожен відрив олівця, за винятком випадків, коли це необхідно для виправлення попередньої помилки (наприклад, перетин лінії); Б) перетин лінії, тобто коли між лінією і слідом олівця з іншого боку лінії є проміжок. Винятком є обставини, коли перетин випадково (наприклад, зрушив аркуш паперу); В) кожний захід в «безвихідь» лабіринту, тобто перетин пунктирною лінії в одному напрямку.

При кожному відриві олівця робити випробуваному зауваження («не відривай олівець») При перетині лінії зауваження робиться тільки один раз.У ході оцінювання в 0 балів оцінюються лабіринти в яких: дитина розірвала лінію, але завершила лабіринт; дитина йшла по лабіринту розірваними лініями; дитина розірвала лінію і не завершила лабіринт; дитина вела лінію навіть через закриті елементи лабіринту.

В 1 бал оцінюються лабіринти в яких дитина змогла пройти лабіринт без помилок, знайти найкоротший шлях, не розривала лінію, не переходила через закриті елементи лабіринту. Усього за лабіринти 8 балів.

Результати на первинному етапі тестування за творчу легкість інтерпретуються так: 20–17 балів – дуже високий рівень творчої легкості; 16–12 балів – високий рівень творчої легкості; 11–8 балів – середній рівень творчої легкості; 7–3 балів – низький рівень творчої легкості; 2–0 балів – дуже низький рівень творчої легкості.

3. Танграми за О.І. Кульчицькою

Діагностика творчих здібностей за критерієм *творчої оригінальності* здійснювалась за допомогою методики «Танграми» за О. І. Кульчицькою. (адаптованих О. В. Андрощук).

У змісті методики було: за визначений час (15 хв) створити аплікації з наданих матеріалів (геометричні фігури були відповідно до авторської розробки).

Вікова група: 6 років.

За результатами діагностики ми змогли отримати уявлення щодо здатності старшого дошкільника до творчого мислення, нешаблонності у діях, здатність придумувати нові ідеї, виходити за рамки ситуації, заданої іншими вміння створювати новий продукт.

Оцінювались у діагностиці оригінальність конструкцій, підраховувалась кількість використаних елементів та оригінальність назви: за оригінальність конструкцій максимальний бал – шість, ще додається один бал за оригінальність назви, та один за використання всіх елементів «Танграми».

Інструкція проведення тестування «Танграми»

Хід проведення:

Дитині видається «Квадрат» та чистий аркуш і пояснюється, що з заданих елементів їм потрібно зробити дві аплікації на вільну тему. Аплікації складаються на білих аркушах стандартного паперу. На виконання завдання дитині відводиться 15 хвилин. Після закінчення цього часу експеримент припиняється, і оцінюється оригінальність конструкцій, підраховується кількість використаних елементів.

Інтерпретація тесту

Основними показниками творчих здібностей дитини в даному субтесті будуть виступати оригінальність і гнучкість. Оригінальність визначається через обернено пропорційний показник частоти народження зображення предметів, сюжетів в аплікації. Основним орієнтиром тут служить назва аплікації. При цьому, якщо частота зображених предметів і сюжетів зустрічається лише раз, то рівень прояву оригінальності високий; якщо два-три рази – середній; якщо чотири і більше разів – низький (стандартизовані показники).

Найбільш часто – 4 і більше разів (5, 6, 9, 12 випадків) – зустрічаються у цілому за вибіркою наступні аплікації: ялинка, людина, будинок, кораблик, метелик, клоун, квадрат. Оригінальність такої аплікації оцінюється в один бал. Грибок, ваза, ваги, жаба, квітка, пташка, кіт, кубики, сонечко, рибка, заєць зустрічаються два-три рази в межах вибірки. Оригінальність цих аплікацій оцінюється в два бали. Один раз в кордонах вибірки зустрічаються і заслуговують оцінки в три бали за оригінальністю наступні аплікації: інопланетянин, чебурашка, суша, вертоліт, вантажівка, відкриваються двері, карусель, кактус, термос, китайський будиночок, цукерка на паличці, дах, водорості, хвилі, танець циганський, вовк, розкрита книга, хмаринка, пірамідка, летюча миша.

У таких випадках, коли на аплікації зображено кілька предметів, необхідно виводити середній бал їх оригінальності. Оцінка оригінальності сюжету визначається за назвою малюнка, бо найчастіше особливий сенс діти вкладають у назву. У тих же випадках, коли назва сюжету не несе в собі особливого смислового навантаження, слід проаналізувати зображення, які входять в сюжет окремих предметів, явищ. Гнучкість оцінюється у двох видах: як здатність до продукування сюжетів і як здатність залучати до зображення образи предметів, явищ з віддалених для дитини сфер життєдіяльності. Наявність сюжету в зображенні оцінюється в один бал.

Сюжет в аплікації зустрічається набагато рідше, ніж в малюнку. Другий вид гнучкості – категорії. Зміст аплікації можна підвести під різні види категорій, узагальнюючі конкретні назви аплікацій. Категорії було проранжовано за

ступенем зустрічаємості їх у межах вибірки і, залежно від цього, кожній присвоєні стандартні оцінки. Якщо частота зустрічаємості категорій за вибіркою становить один раз, то рівень прояву гнучкості високий, якщо 2–6 рази – то середній, якщо 7 і більше разів – то низький. Найбільш часто (від 7 до 17 разів) зустрічається вживання наступних категорій: людина, тварина, рослина, житло, природа, транспорт. Такі аплікації оцінюються в один бал. Від 2 до 8 раз зустрічаються і заслуговують оцінки в два бали наступні категорії: посуд, казка, геометричні фігури, космос, прилади, гра, навчання.

Зустрічаються один раз і заслуговують оцінки в три бали наступні категорії: одяг, побут, їжа, меблі, мистецтво, будівельні споруди. Таким чином, можлива така ситуація, коли дитина отримує три бали за оригінальність і один бал – за гнучкість.

Конструюючи зображення з частин, дитина може зробити одне складне зображення з усіх частин або кілька простих – із двох-трьох частин в кожному. Це не може бути оцінено як добре чи погано з точки зору прояву продуктивності творчої активності дитини. Слід враховувати тільки те, чи повністю дитина використала частини тантаграми в зображенні. За повне використання додається один бал.

4. «Завершення фігури» Е. П. Торренса

Метою методики «Завершення фігури» Е. П. Торренса було визначення творчих здібностей за критерієм творчої гнучкості у старших дошкільників, а саме: розвинену здатність створювати різноманітні ідеї у дещо обмеженій ситуації.

Вікова група: 5–6 років.

Дітям пропонувалося за визначений час (15 хв.) домалювати десять незавершених фігур і придумати назву до кожного малюнка. При поясненні інструкцією заборонялося наводити приклади майбутніх зображень. Діти повинні були самостійно побачити, що було намальовано, та додати ту частину, якої не вистачало.

За результатами цього емпіричного матеріалу ми змогли оцінити

здатність старших дошкільників до виділення сутності об’єкта, вміння втілювати свої здогадки, відображати в наданому об’єкті нові функції. Оцінювання велось шляхом правильного виконання завдання. За кожне правильне завершення фігури, не повторюваність, розробленість ставився один бал.

Інструкція проведення методики «Завершення фігури»

Дитині пропонується домалювати десять незавершених фігур і придумати назву до кожного малюнка. Пояснюючи завдання не можна наводити приклади можливих відповідей, показувати малюнки, виконані іншими дітьми.

На виконання субтесту дитині дається 15 хвилин. Художній рівень виконання в малюнках не враховується. Завдання тесту дитині розповідають перед виконанням. Максимальна оцінка 10 балів.

Інтерпретація тесту

Основними показниками прояву творчих здібностей дітьми при виконанні даного субтеста вміщує оцінювання п’яти показників: побіжність, оригінальність, розробленість, опір замиканню, абстрактність назв. «Побіжність» – характеризує творчу продуктивність дитини. Оцінюється таким чином:

1. Для визначення оцінки необхідно підрахувати загальну кількість відповідей (малюнків), які зробила дитина.

2. Враховувати слід тількі адекватні відповіді. Якщо малюнок через свою неадекватність не отримує бал за критерієм побіжності, то він виключається з усіх подальших підрахунків. Неадекватними визначаються такі малюнки:

– малюнки, в яких запропонований стимул (незавершений малюнок) не був використаний як складова частина зображення;

– малюнки, що є безглуздими абстракціями, що мають безглузду назву;

– осмислені малюнки, але такі, що повторюються кілька разів, вважаються за одну відповідь;

3. Якщо дві (або більше) незавершені фігури використані для створення однієї картинки, то нараховується кількість балів відповідно до кількості використаних фігур, оскільки це незвичайна відповідь.

«Оригінальність» найважливіший показник креативності. Ступінь оригінальності свідчить про самобутність, нешаблонність, особливість творчого мисленні дитини і її вираженої несхожості. Показник «оригінальності» підраховується відповідно до правил:

1. Оцінка за «оригінальність» ґрунтується на статичній рідкості відповіді, що часто зустрічається, оцінюються в 0 балі, решта – в 1 бал.

2. Оцінюється малюнок, а не назва.

3. Загальну оцінку за оригінальність отримуємо, додавши оцінки за всі малюнки. Відповіді, які оцінюються в 0 балів за «оригінальність»: Якщо серед відповідей дитини наводиться відповідь «обличчя людини» і відповідна фігура перетворена на обличчя, то цей малюнок отримує 0 балів, але якщо ця ж незавершена фігура перетворена на вуса або губи, які потім стають частиною обличчя, то відповідь оцінюється в 1 бал. Слід звернути увагу на те, що всі незавершені фігури пронумеровані зліва направо і зверху вниз:

1. цифра (цифри), буква (букви), окуляри, обличчя людини, птах (будь-який), яблуко;

2. буква (букви), дерево або його деталі, обличчя або фігура людини, віник, рогатка, квітка, цифра (цифри);

3. цифра (цифри), буква (букви), звукові хвилі (радіохвилі), колесо (колеса), місяць. Обличчя людини, парусний корабель, човен, фрукт, ягоди;

4. буква (букви), хвилі, змія, знак питання, обличчя або фігура людини, птах, равлик (черв’як, гусінь), хвіст тварини, хобот слона, цифра (цифри);

5. цифра (цифри), буква (букви), губи, парасолька, корабель, човен, обличчя людини, м’яч (куля), посуд;

6. ваза, блискавка, гроза, сходинка (сходи), буква (букви), цифра (цифри);

7. цифра (цифри), буква (букви), машина, ключ, молоток, окуляри, серп, совок (ківш);

8. цифра (цифри), буква (букви), дівчинка, жінка, обличчя або фігура людини, сукня, ракета, квітка;

9. цифра (цифри), буква (букви), хвилі, гори, горби, губи, вуха тварин;

10. цифра (цифри), буква (букви), ялинка, дерево, гулка, дзьоб птаха, лисиця, обличчя людини, мордочка тварини.

«Абстрактність назви» виражає здатність виділяти головне, здатність розуміти сутність проблеми, що пов’язано з розумовими процесами синтезу й узагальнення. Цей показник оцінювання здійснюється за шкалою від 0 до 3 балів.0 балів – очевидні назви, прості заголовки (найменування), які пояснюють клас, до якого належить намальований об’єкт. Ці назви складаються з одного слова, наприклад: сад, город, овоч та інше.

1 бал – прості назви, що описуються конкретні особливості намальованих об’єктів, які виражають лише те, що ми бачимо на малюнку, або описують те, що людина, тварина або предмет роблять на малюнку, або з яких легко визначається найменування класу, до якого належить об’єкт: Сіромаха (мишка), Птах, що летить, Новорічна ялинка, Донька хворіє тощо.

2 бали – образні описові назви Загадкове літо, Небезпека, назви, які описують почуття, думки: Веселе свято, Давай дружити тощо.

3 бали – абстрактні, філософські назви, які виражають сутність малюнка, його глибинний зміст: Вірне серце, Невгамовний біль тощо.

«Розробленість» відображає здатність детально розробляти придумані ідеї.

Правила оцінювання :

1. 1 бал нараховується за кожну суттєву деталь малюнка, яка доповнює початкову стимульну фігуру, при цьому деталі, що належать до одного й того ж класу, оцінюються тільки один раз. Наприклад, у квітки багато пелюсток, всі пелюстки вважаємо за одну деталь. Також: квітка має серцевину (1 бал), 5 пелюсток (+1 бал), стебло (+1), два листочки (+1), пелюстки, серцевину і листя заштриховано (+1). Разом – 5 балів за малюнок.

2. Якщо малюнок містить декілька однакових предметів, то оцінюється розробленість одного з них плюс ще 1 бал за ідею намалювати інші такі ж предмети. Наприклад: у саду може бути декілька однакових дерев, у небі однакові хмари тощо. По 1 додатковому малу додається за кожну суттєву деталь з квіток, дерев, птахів і 1 бал за ідею намалювати таких самих птахів, хмари тощо.

3. Якщо предмети повторюються, але кожен з них має відмінну деталь, то необхідно дати по 1 балу за кожну відмінну деталь. Наприклад: квітів багато, але у кожної свій колір – по 1 балу за кожний новий колір. 4. Дуже примітивні зображення з примітивною «розробленістю» оцінюються в 0 балів. Після того як всі завдання проаналізовані і підраховані бали, необхідно визначити остаточний результат. Для цього потрібно скласти суму всіх балів за характеристиками («побіжність», «оригінальність», «абстрактність назви», «розробленість»)

Додаток Б

ПРОГРАМА
розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку
«Чарівники»

Пояснювальна записка.

Сьогодні дитяча художня творчість є необхідною складовою розвивального середовища. А саме в процесі творчої діяльності розвивається образне, конструктивне й аналітичне мислення, естетичне сприйняття, уява, зорова пам’ять та інше, тобто формується багатогранний психічний розвиток дитини, розкривається його особистість, виховується легкість і швидкість оволодіння знаннями та уміннями, здатність використовувати їх для рішення задач в різноманітних, нестандартних ситуаціях, впевненість у правильному прийнятті обґрунтованих рішень та їх реалізацій.

Розвиток творчої конструктивної і художньої діяльності побудовано на засвоєнні дітьми загального підходу до пошуково-експериментальної діяльності у дослідженні матеріалу, вибору способів його обробки з урахуванням його властивостей та призначення майбутнього виробу, оволодіння іншими образотворчими вміннями. Конструювання та художня праця не тільки формують практичні вміння, які дозволяють творчо обробляти доступні дошкільникам матеріали, використовуючи найпростіші інструменти, але й розвивають розумові здібності, які проявляються і в інших видах діяльності.

Одним із важливих чинників у навчанні дошкільників є розвиток дрібної моторики рук. Дитина у майбутньому повинна правильно і чітко володіти вміннями і навичками письма, вміти обслуговувати себе, виконувати фізичні вправи. Особлива роль у цьому належить рухам пальців рук. І саме художня праця дає можливість тренувати м’язи пальців рук та розвиває тактильні відчуття під час роботи з різноманітним матеріалом.

У процесі рукотворчості складається модель, виріб, художній образ, який побудовано з кількох частин, елементів. Цей вид діяльності сприяє концентрації

уваги, розвиває конструктивне мислення, творчу уяву, художній смак. У будь-якій продуктивній діяльності існує два взаємопов'язаних процеси: відтворення і творчість. Художня праця стимулює і розвиває пам'ять, активізує розумові процеси, вдосконалює трудові вміння дитини, формує культуру праці.

В умовах гуманізації суспільства зростає соціальна роль творчої особистості, здатної активно мислити, шукати, отримувати й використовувати зібрану інформацію. Отже одним із пріоритетних напрямків виховання особистості є розвиток її творчості.

Систематичні заняття з дитиною художньою працею – запорука її всебічного розвитку та успішної підготовки до шкільного навчання.

Саме тому виникла необхідність створення програми гуртка з художньої праці «Чарівники». Ця програма розрахована на розвиток творчої уяви, креативного мислення за допомогою дидактичних ігор, вправ та поглиблену роботу з різноманітними матеріалами, інструментами, способами та прийомами необхідними для роботи з папером, солоним тістом, природним та покидьковим матеріалами. Отримані вироби – це панно, іграшки, предмети побуту та подарунки-сувеніри.

Програма побудована з урахуванням вікових особливостей та індивідуальних можливостей дошкільників, дотриманням принципів гуманізації та демократизації з урахуванням вимог нормативних документів, ураховано принцип наступності.

Мета програми: формувати зацікавленість художньою працею, бажання створювати власними руками сувеніри, вироби, прикраси з різноманітного художнього матеріалу, користуючись різними техніками. Розвивати творчі здібності дітей, аналітичне мислення та дрібну моторику рук.

Завдання програми:

– Вчити виготовляти художні вироби з різноманітних матеріалів (природний, покидьковий, папір, картон, солоне тісто, тканина та нитки).

– Вчити використовувати в роботі нетрадиційне обладнання (трубочки для коктейлів, формочки для печива, піску, корки, зубні щітки та інший матеріал).

– Вчити аналізувати конкретний виріб, виділяти деталі та елементи.

– Вправляти у прояві творчого ставлення до виконання практичних та розумових завдань.

– Формувати сенсорні еталони, збагачувати знання дітей про колір, форму, розмір та фактуру різних матеріалів. Стимулювати потребу в усвідомленому сприйняттю краси в усіх її формах та проявах.

– Створювати сприятливі умови для становлення креативності, як базової якості особистості.

– Розвивати асоціативно-образне мислення, уяву, творчі здібності.

– Розвивати дрібну моторику рук.

– Виховувати відношення до художньої праці, як способу самовираження, самопізнання, самоповаги;

– Виховувати любов і повагу до результатів праці.

Умови реалізації

Заняття з ручної праці проводяться в спеціально обладнаній кімнаті – студії.

Для роботи підібрано столи й стільці згідно гігієнічних вимог для проведення занять. У наявності мультимедійне обладнання для використання ІКТ (ноутбук, проектор, екран, добірка презентацій, музичних творів, фільмів).

Освітлення у студії достатнє.

Для успішного проведення занять підібрано наступне устаткування на кожну дитину, в кількості до 12 шт.:

– ножиці,

– голки,

– клей,

– пензлики для клею й фарби,

– клейонка,

– серветка,

– стеки,

– різні шаблони та трафарети,

– олівці, фарби та фломастери,

– картон,

– кольоровий і білий папір,

– природний матеріал,

– покидьковий матеріал,

– борошно та сіль для робіт з солоного тіста,

– різні види ниток,

– паралон.

Організація освітнього процесу.

Програма з художньої праці складена для роботи з дітьми старшого дошкільного віку, як матеріал гурткової роботи.

Курс занять розраховано на 7 місяців (з жовтня по квітень). Заняття проводяться 1 раз на тиждень по 30 хвилин, в другій половині дня. У спеціально відведеному місці – студії.

У процесі проведення занять гуртка з художньої праці використовується індивідуально-групова форма організації дітей (10 – 12 дітей).

Тема занять, методи і прийоми, вибір практичного матеріалу корегуються, варіюються в залежності від здібностей дітей, їх зацікавленості. Для реалізації завдань Програми використовуються ігри на розвиток уяви, фантазії та креативності, також організуються заняття з різними видами матеріалу:

– природний (гілки, шишки, крилатки ясеня та клена, горіхи, жолуді, сухе листя, тополиний пух, пір’я, різноманітне насіння, яєчна шкаралупа);

– покидьковий (банки з-під кави чи кока-коли, різні види макаронних виробів, вата, нитки, ґудзики, бісер, намистинки, пінопласт, різноманітні крупи...);

– солоне тісто;

– різні види паперу (кольоровий, картон, паперові серветки, фантики...).

– акварельні та гуашеві фарби.

Організовуючи заняття, вихователю необхідно:

– проводити бесіди, які розширюють навколишній світ дошкільників та орієнтують їх у світі художніх виробів;

– використовувати різноманітні дидактичні, розвивальні ігри спрямовані на розвиток уяви, фантазії та креативного мислення;

– використовувати ІКТ (презентації, фільми, ігри, музика);

– створювати умови для дослідів та спостережень, які сприяють виявленню властивостей матеріалів;

– виявляти існуючі знання про матеріали, інструменти, виробах та практичній роботі, корегувати їх та удосконалювати в процесі праці;

– організовувати практичну роботу дошкільників за принципом поступового ускладнення від знайомих знань та вмінь до оволодівання нових, розвиваючи їх аналітичні, конструктивні та творчі здібності;

– планувати роботу таким чином, щоб постійно удосконалювати вміння дітей, заохочувати їх самостійно, творчо використовувати набуті знання та вміння, виховувати впевненість у власних силах;

– створювати атмосферу радості та успіху.

Робота з батьками:

– залучення батьків до спільної творчості з дітьми шляхом спільного збору необхідного матеріалу та виготовлення виробів для виставок та оздоблення приміщень;

– проведення систематичних виставок дитячих робіт та виготовлених спільно з батьками;

– проведення консультативно-роз’яснювальної роботи;

– проведення дня відкритих дверей, майстер-класи;

– проведення анкетування за результатами підсумків роботи гуртка;

– участь у батьківських зборах.